

150. löggjafarþing 2019–2020.

Skýrsla

**Sigurðar Inga Jóhannssonar, samstarfsráðherra Norðurlanda,
um störf Norrænu ráðherranefndarinnar 2018.**

Efnisyfirlit

Inngangur	3
Samstarf forsætisráðherra Norðurlanda	4
Samstarfsráðherrar Norðurlanda	5
Fiskveiðar og fiskeldi, landbúnaður, matvæli og skógrækt.....	8
Atvinnu-, orku- og byggðastefna	10
Stafræn væðing	13
Umhverfismál	14
Menntamál og rannsóknir	16
Menningarmál	17
Félags- og heilbrigðismál.....	19
Jafnréttismál.....	24
Vinnumál.....	25
Löggjafarsamstarf	27
Efnahags- og fjármálastefna.....	27
Fylgiskjal I: Uppbygging norræns samstarfs	29
Fylgiskjal II: Skammstafanir.....	31

Inngangur

Í þessari skýrslu gerir samstarfsráðherra grein fyrir því helsta sem unnið var að á vettvangi Norrænu ráðherranefndarinnar á árinu 2018. Sigurður Ingi Jóhannsson gegndi embætti samstarfsráðherra Norðurlanda.

Svíar fóru með formennsku í Norrænu ráðherranefndinni árið 2018. Yfirskrift formennskuáætlunar Svíþjóðar var „Nýskapandi og örugg Norðurlönd fyrir alla“. Svíar hleyptu af stokkunum fjórum formenskuverkefnum enda greinilegur norrænn virðisauki af því að starfa saman og nýta reynslu hver annars. Verkefni tengjast lausnum í fjarheilbrigðisþjónustu og rafrænum lyfseðlum yfir landamæri; aðgerðum til að ná til ungmenna sem búa við fátækt og félagslega einangrun; loftslagsvænum samgöngum í borgum; og notkun á timbri sem bygg-ingarefni og sjálfbærri hönnun.

Stafræn væðing var eitt af áherslumálunum í starfi Norrænu ráðherranefndarinnar á árinu 2018. Auk þess að vera meginþema sumarfundar forsætisráðherra Norðurlandanna, þar sem sjónum var beint að 5G-tækninni og möguleikum hennar, var á margvíslegum norrænum vettvangi unnið að því að þróa rafræn skilríki fyrir alla íbúa Norðurlanda (eID) í því skyni að auðvelda notkun þjónustu alls staðar á Norðurlöndunum. Miklar vonir eru bundnar við að ljúka þeirri vinnu á næstu árum og að áhrifin verði í líkingu við það þegar norræna vegabréfasambandinu var komið á fót á sínum tíma, sem greiddi mjög fyrir öllum samskiptum Norðurlandabúa.

Norræna stjórnsýsluhindranaráðið hélt áfram starfi sínu á árinu 2018 á grundvelli endurnýjaðs umboðs sem samþykkt var ári áður. Markmið ráðsins er að greiða úr 8–12 hindrunum á ári. Stjórnsýsluhindranaráðið gerði gott betur og ruddi alls 14 hindrunum úr vegi á árinu 2018, en auk þeirra varð ekki hróflað við einni við þáverandi aðstæður. Þá kom út skýrsla fyrrum norska sendiherrans Ingvars Havnen um aukinn hreyfanleika innan Norðurlandanna. Þar er að finna fjölda tillagna um hvernig auka megi enn innri samþættingu Norðurlandanna. Samstarfsráðherrarnir samþykktu sömuleiðis nýja samstarfsáætlun um aðlögun (integration) fyrir árin 2019–2021.

Nýsköpunarstarf var einnig áberandi á árinu 2018 en unnið var að því í nokkrum ráðherra-ráðum og sömuleiðis hjá Norrænu nýsköpunarstofnuninni (Nordisk Innovation) sem hefur aðsetur í Osló. Norræna nýsköpunarstofnunin stóð fyrir opnun tveggja norrænna „nýsköpunarhúsa“ í Asíu, hið fyrra í Hong Kong og hið síðara í Singapúr, í samstarfi við útflutningsráð flestra Norðurlandanna. Nýsköpunarhúsin eru viðbót við sambærilega starfsemi í New York og Kaliforníu. Markmið nýsköpunarhúsanna er að veita norrænum nýsköpunarfyrirtækjum sameiginlega aðstöðu á þessum markaðssvæðum og jafnframt ýta undir samstarf og samlegð þeirra í milli, meðal annars með því að nýta Norðurlöndin sem sameiginlegt vörumerki.

Norræna ráðherranefndin lagði áherslu á umhverfis- og loftslagsmál í öllu sínu starfi. Haldið var áfram með verkefnið „Generation 2030“ sem miðar að því að styðja við heims-markmið Sameinuðu þjóðanna, einkum markmið 12 um sjálfbæra framleiðslu og neyslu með áherslu á ungt fólk. Þá stóð Norræna ráðherranefndin fyrir vel sóttum norrænum hliðar-viðburðum á loftslagsráðstefnu Sameinuðu þjóðanna í Katowice í Póllandi haustið 2018 (COP24) þar sem settur var upp sérstakur norrænn bás þar sem viðburðir fóru fram.

Jafnréttismál eru þverlægt málefni í starfi Norrænu ráðherranefndarinnar, sem þýðir að öll ráðherraráð taka mið af þeim og styðja við markmið jafnréttis í starfi sínu. Á árinu 2018 kom út skýrslan „Is the last mile the longest? Economic Gains from Gender Equality in the Nordic Countries“ sem vakti mikla athygli. Í henni eru reiknuð út efnahagsleg áhrif jafnréttisaðgerða,

til að mynda fæðingarorlofs og góðra leikskóla, og sýnt fram á að aukið jafnrétti eykur hagvöxt og samkeppnishæfni umtalsvert. Skýrslan var gefin út af Alþjóðaframtakstofnuninni (OECD) að beiðni Norrænu ráðherra nefndarinnar og var fjallað um hana í alþjóðlegum fjölmiðlum.

Unnið var áfram að verkefnum sem norrænu forsætisráðherrarnir áttu frumkvæðið að. Þannig fór verkefnið um norrænar sjálfbærar borgir víða og efnt var til samstarfs í Kína, á Indlandi og í Bandaríkjunum því viðvíkjandi. Verkefnið um norræn matvæli og norræna matargerð var sömuleiðis kynnt víða um heim, þ.m.t. hjá ýmsum alþjóðastofnunum sem Norðurlöndin eiga aðild að.

Þá má þess geta að fram fór utanaðkomandi mat á áhrifum umbótaferla í innra starfi Norrænu ráðherra nefndarinnar á liðnum árum (Nyt Norden 1.0 og Nyt Norden 2.0). Niðurstaða þeirrar úttektar var að umbótastarfið hefði skilað tilætluðum árangri og að starf ráðherra nefndarinnar væri nú skilvirkara og markvissara. Svíþjóð lagði í formennsku sinni áherslu á áframhaldandi umbótastarf og gerði að tillögu sinni í lok formennskuárs síns að Norræna ráðherra nefndin setti sér nýja framtíðarsýn til næstu 10 ára, eða til ársins 2030. Þeirri stefnumótun myndi jafnframt fylgja einföldun í öllu starfi Norrænu ráðherra nefndarinnar með því að fækka stefnum og áætlunum, og að kannað yrði hvort taka mætti upp fjárveitingar til nokkurra ára í senn. Tímaáætlun í þessari stefnumótun var samþykkt á síðasta fundi norrænu embættismannanefndarinnar í desember 2018 og kom það í hlut formennsku Íslands á árinu 2019 að fylgja henni úr hlaði – og í heila höfn.

Samstarf forsætisráðherra Norðurlanda

Samstarf norræna forsætisráðherra var að mestu með hefðbundnu sniði á árinu 2018. Svíar buðu norrænum forsætisráðherrum til fundar í Stokkhólmi 17. apríl 2018 ásamt Narendra Modi, forsætisráðherra Indlands. Áttu forsætisráðherrarnir tvíhliða fundi með Modi, auk þess að funda sameiginlega sem hópur með indverska forsætisráðherranum þar sem rætt var um norrænt samstarf við Indland, þ.m.t. á sviði loftslagsmála og grænna lausna, tæknimála og fjárfestinga. Einnig var rætt um þróun mála á alþjóðavettvangi.

Sumarfundur forsætisráðherra Norðurlandanna var haldinn í Svíþjóð dagana 22.–23. maí 2018. Forsætisráðherra Svíþjóðar, Stefan Löfven, tók á móti kollegum í heimabæ sínum Örnskjöldsvík á norðausturströnd Svíþjóðar. Á fundinum ræddu ráðherrarnir meðal annars um norrænt samstarf, stöðu alþjóðastjórn mála, þróun mála í Evrópu og öryggismál ásamt 5G-væðingu Norðurlandanna. Þá undirrituðu ráðherrarnir sameiginlega yfirlýsingu um að Norðurlöndin yrðu samtengt 5G-svæði sem styddi markmið Norðurlanda um stafræna væðingu. Norræn fyrirtæki sýndu tækni sína á forsætisráðherra fundinum og var íslenska fjar-skjpta fyrirtækið Vodafone þar á meðal.

Í tengslum við sumarfundinn funduðu forsætisráðherrarnir með lögmanni Færeyja og leiðtogum Grænlands og Álandseyja, forseta Norðurlandaráðs og framkvæmdastjóra Norrænu ráðherra nefndarinnar. Þar var fjallað um stöðu verkefna sem rekin hafa verið undir yfirskriftinni „Norrænar lausnir við hnattrænum viðfangsefnum“ en því var hrint af stað í kjölfar fundar norrænu forsætisráðherranna á árinu 2017 (einnig nefnt forsætisráðherrafrumkvæðið). Á fundi norrænu forsætisráðherranna var ákveðið að fundir þeirra ásamt fundum með sjálfsstjórnarsvæðunum og norrænu stofnununum myndu almennt ekki fara lengur fram á sumarfundum forsætisráðherranna heldur yrði stefnt að því að halda þá fundi í tengslum við Norðurlandaráðsþing. Ísland, sem mun verða gestgjafi sumarfundarins 2019, hyggst þó halda

slíkan fund meðal annars í ljósi þess að Paula Lethomäki, nýr framkvæmdastjóri Norrænu ráðherranefndarinnar, mun taka við embætti á vormánuðum. Hún er fyrsta konan sem gegnir því embætti. Því er viðeigandi að hún hitti forsætisráðherrana, sem bera ábyrgð á málefnum Norrænu ráðherranefndarinnar, og það kallar á þátttöku leiðtoga Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

70. þing Norðurlandaráðs fór fram í Osló dagana 28.–30. október 2018. Á þinginu kynnti forsætisráðherra formennskuáætlun Íslands í samstarfi Norðurlandanna á vettvangi Norrænu ráðherranefndarinnar fyrir árið 2019. Einnig tók forsætisráðherra þátt í þemaumræðu norrænu forsætisráðherranna um utanaðkomandi ógnir við lýðræði og samfélag en sú umræða fór fram á upphafsdegi þingsins. Þá funduðu norrænu forsætisráðherrarnir í sínum hópi þar sem meðal annars var rætt um alþjóðamál og erlendar fjárfestingar í mikilvægum innviðum. Einnig var fundað með leiðtogum Grænlands, Færeyja og Álandseyja þar sem rætt var um ýmis norræn málefni og starf innan vébanda Norrænu ráðherranefndarinnar.

Samhliða Norðurlandaráðsþingi í Osló var Northern Future Forum (NFF) haldið þar sem forsætisráðherrar Norðurlandanna og Eystrasaltsríkjanna komu saman til fundar með forsætisráðherra Bretlands. Þetta var í sjötta skipti sem Northern Future Forum er haldið og var það að þessu sinni tengt Norðurlandaráðsþingi. Þróun og nýsköpun á sviði heilsutækni og heilbrigðismála var efni fundarins. Forsætisráðherrar Norðurlandanna, Eystrasaltsríkjanna og Bretlands komu saman til skoðanaskipta og höfðu sér til fulltingis fulltrúa úr atvinnulífi og háskólasamfélagi frá löndunum níu. Þrír sérfræðingar af sviði heilbrigðistæknimála voru í föruneyti forsætisráðherra af þessu tilefni. Katrín Jakobsdóttir forsætisráðherra átti einnig tvíhliða fundi með Ernu Solberg, forsætisráðherra Noregs, Juha Sipilä, forsætisráðherra Finnlands, og Theresu May, forsætisráðherra Bretlands. Theresa May ávarpaði einnig Norðurlandaráðsþingið og svaraði spurningum þingmanna.

Forsætisráðherra Danmerkur, Lars Løkke Rasmussen, heimsótti Ísland 29. nóvember 2018 og dvaldi hér á landi til 1. desember í tilefni af 100 ára fullveldisafmæli Íslands. Hann átti tvíhliða fund með Katrínu Jakobsdóttur forsætisráðherra, heimsótti Marel þar sem fyrirtækin HS Orka og Carbon Recycling International kynntu starfsemi sína, auk þess sem hann tók þátt í viðburðum tengdum fullveldishátíð Íslands.

Í tilefni fullveldishátíðarinnar afhenti danski forsætisráðherrann Þjóðskjalasafni Íslands að gjöf rafrænt skjalasafn sem hefur að geyma um 20 þúsund síður af skjölum sem lýsa meðal annars því ferli sem leiddi til setningar sambandslaganna og fullveldis Íslands.

Samstarfsráðherrar Norðurlanda

Ráðherraráð samstarfsráðherra Norðurlanda (MR-SAM) ber ábyrgð á fjárveitingum til Norrænu ráðherranefndarinnar og hefur umsjón með því að starf ráðherranefnda sé skipulegt og samræmt. Þá er alþjóðlegt samstarf á ábyrgð samstarfsráðherranna og nokkur önnur mál eins og til að mynda aðlögun (integration), afnám stjórnsýsluhindrana og málefni „Generation 2030“ sem snúa að heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna og ungu fólki, einkum markmiðinu um sjálfbæra framleiðslu og neyslu.

Samstarfsráðherrar Norðurlanda héldu fjóra fundi á árinu 2018, þar af einn fjarfund. Fundirnir fóru fram í Stokkhólmi, Lundi og Osló í tengslum við Norðurlandaráðsþing. Margot Wallström, utanríkisráðherra Svíþjóðar, sem einnig var samstarfsráðherra Norðurlanda, stýrði fundum norrænna samstarfsráðherra á formennskuári Svía.

Á fyrsta ráðherrafundi ársins í febrúar 2018 var meðal annars fjallað um ramma að fjárlögum Norrænu ráðherranefndarinnar fyrir árið 2019 og tekið á móti ársskýrslu Norræna stjórnsýsluhindranaráðsins. Skýrslan „State of the Nordic Region 2018“ sem gefin var út af Norrænu byggðarannsóknarstofnuninni (Nordregio) var eitt meginumfjöllunarefni fundarins. Samkvæmt skýrslunni eru landshlutar á Norðurlöndum 74 talsins, þar af 8 á Íslandi, og eru Færeyjar og Grænland flokkuð sem einn landshluti. Við samanburðinn á stöðu landshlutanna er horft til breytinga sem orðið hafa á síðustu tveimur árum hvað varðar þróun íbúafjölda og samsetningu, atvinnustig og þátttöku á vinnumarkaði og þróun hagvaxtar. Níu þættir eru mældir, sem fá ákveðið vægi við útreikninga sem samanburðurinn byggist á. Íslenskir landshlutar koma vel út í samanburði á efnahagslegri og félagslegri stöðu og framtíðarhorfum fyrir einstaka landshluta. Höfuðborgarsvæðið lenti í fjórða sæti í skýrslunni og Vestfirðir fíkra sig upp um 17 sæti. Þess má geta að þessi skýrsla var jafnframt kynnt á fundi í Norræna húsinu á degi Norðurlandanna 23. mars 2018 þar sem samstarfsráðherra hélt opunarávarp.

Á sumarfundi samstarfsráðherranna í Lundi var meginumfjöllunarefnið ný samstarfsáætlun um aukinn hreyfanleika milli Norðurlandanna samþykkt (Handlingsplan for mobilitet). Áætlunin gerir ráð fyrir að áfram verði unnið að því að tryggja að hreyfanleiki íbúa milli Norðurlanda sé sem mestur og bestur, og að réttindi séu tryggð þvert á landamæri. Áfram var fjallað um fjárveitingatillögur næsta árs og rætt um alþjóðastarf. Á sumarfundinum kynnti Ísland fyrirhugaðar formennskuáherslur sínar fyrir árið 2019 undir yfirskriftinni „Gagnvegir góðir“ og lagði fram útlínur að formennskuverkefnum um ungt fólk, sjálfbæra ferðaþjónustu í norðri og um málefni hafsins. Þá var rætt um lokadrög að þróunaráætlun Norrænu ráðherranefndarinnar fyrir Norður-Atlantshafssvæðið (NAUST) og ákveðið að hún yrði send ráðherraráði byggðamálaráðherra til endanlegrar samþykktar.

Á síðasta fundi ársins í Osló 30. október 2018, í tengslum við Norðurlandaráðsþings, voru fjárveitingar næsta árs samþykktar. Gestur fundarins var norski viðskiptamaðurinn Idar Kreutzer sem kynnti skýrslu sína um norrænan stuðning við nýsköpunarfyrirtæki og starfs- umhverfi sprota. Áætlun um aðlögun flóttafólks og innflytjenda fyrir árin 2019–2021 var samþykkt og rætt um áframhaldandi umbætur á starfi Norrænu ráðherranefndarinnar, þ.m.t. um hvort setja ætti starfinu skýra framtíðarsýn til lengri tíma. Þá var áætlun um alþjóðlegt kynningarstarf og markaðssetningu Norðurlandanna fyrir árin 2019–2021 einnig samþykkt. Samstarfsráðherrarnir funduðu einnig með forsætisnefnd Norðurlandaráðs.

Af öðru starfi á vettvangi norrænna samstarfsráðherra má nefna að norræna embættismannanefndin ræddi um alþjóðasamstarf Norrænu ráðherranefndarinnar en sá fundur fór fram á sameiginlega sendiráðssvæði Norðurlandanna í Berlín (Fælleshus). Embættismenn héldu óformlegan vinnufund um mitt ár þar sem rætt var vítt og breitt um eðli, tilgang og framtíð norræns samstarfs. Kynningarverkefninu The Nordics var hleypt af stokkunum á árinu 2018 en það gekk út á að sendiráð Norðurlandanna um víða veröld fengi aðgang að tækjabúri til að kynna Norðurlöndin sameiginlega meðal annars með því að rekja rætur Norðurlandanna á hverjum stað. Þetta kynningarverkefni hefur yfirskriftina „Nordic traces“.

Þá fór fram, að frumkvæði Svía, töluverð umræða um það hvernig gera mætti norrænt samstarf enn markvissara og kröftugra og tryggja að það hverfðist um þau mál sem væru mikilvægust fyrir íbúa Norðurlandanna á hverjum tíma. Stemma þyrfti stigu við því að samstarfið væri svo að segja „á sjálfstýringu“ ár frá ári og gæta þyrfti að sveigjanleika starfsins til að mæta áskorunum á hverjum tíma. Norrænt samstarf væri afar víðfeðmt en mikilvægt væri að setja því sameiginleg markmið. Um leið mætti ekki gleyma kjarnanum í norrænu samstarfi sem þyrfti ávallt að viðhalda og rækja. Samstarfsráðherrarnir urðu sammála um að setja af stað stefnumótunarferli til að móta nýja framtíðarsýn fyrir Norrænu ráðherranefndina.

Á síðasta fundi norrænu embættismannanefndarinnar á árinu, sem fram fór í desember 2018, var samþykkt tillaga Íslands um metnaðarfulla tímaáætlun í þeirri vinnu.

Sigurður Ingi Jóhannsson samstarfsráðherra heimsótti bæði Færeyjar og Grænland á árinu 2018 og átti viðræður við kollega sína þar um fyrirhugaða formennsku Íslands. Á Grænlandi fundaði hann með Suke K. Fredriksen, samstarfsráðherra Grænlands, og ávarpaði málþing sem fram fór í febrúar það ár á vegum grænlestra stjórnvalda um þýðingu norræns samstarfs. Í Færeyjum hitti hann Poul Michelsen, samstarfsráðherra Færeyja, í tengslum við þátttöku í hringborði Norðurslóða (Arctic Circle Forum) sem fram fór í Þórshöfn í apríl 2018. Sigurður átti einnig tvíhliða fund með Evu Kjer Hansen, samstarfsráðherra Danmerkur, í október 2018 en þau tóku þátt í 50 ára afmæli Íslandshestasamtakanna í Danmörku. Þá heimsótti Sigurður höfuðstöðvar Norrænu nýsköpunarmiðstöðvarinnar (Nordisk Innovation) og Norræna rannsóknarráðsins (NordForsk) en báðar eru staðsettar í Osló. Þeir fundir fóru fram í tengslum við Norðurlandaráðsþing í lok október og var meðal annars rætt um mögulega þátttöku þessara stofnana í fyrirhuguðum formenskukerfum Íslands á árinu 2019 og hvernig auka mætti starf þeirra á Íslandi.

Norræna húsið fagnaði 50 ára afmæli sínu 24. ágúst 2018 en húsið var vígt 24. ágúst 1968. Hálfur aldar afmælinu var fagnað með margvíslegum hætti, til að mynda með málþingi þar sem forseti Íslands, forsætisráðherra og framkvæmdastjóri Norrænu ráðherranefndarinnar voru meðal þátttakenda. Í telifni af afmælinu veitti ríkisstjórn Íslands Norræna húsinu 10 millj. kr. styrk til að reisa lágreistan vegg sem afmarkar betur ytra umhverfi þessarar merku byggingar.

Norræna stjórnsýsluhindranaráðið (Gränshinderrådet).

Ráðherranefndin hefur þá framtíðarsýn að Norðurlöndin verði samþættasta svæði heims. Til að sú framtíðarsýn verði að veruleika er mikilvægt að afnema sem flestar stjórnsýsluhindranir milli Norðurlandanna. Norræna stjórnsýsluhindranaráðið (NSHR) vinnur að því að grafast fyrir um stjórnsýsluhindranir, koma með tillögur að því hvernig skuli ryðja þeim úr vegi og finna leiðir til að koma í veg fyrir að löggjafinn geti af sér nýjar hindranir, auk þess að benda á hvar bæta megi upplýsingaflæði til borgaranna vegna hindrana sem ekki er unnt að hrófla við. Markmið ársins var að greiða úr 8–12 hindrunum í samræmi við endurskoðað umboð. Alls var 14 hindrunum rutt úr vegi á árinu 2018 en ein reyndist óhagganleg við þáverandi aðstæður. Ekki er unnt að losna við allar hindranir þar sem löggjöf landanna getur verið ólík og stundum skortir vilja til að breyta löggjöf eða framkvæmd reglna heima fyrir. Ráðið sjálft afnemur ekki hindranir heldur þrýstir á um lausn þeirra mála sem fyrir liggja. Arangurinn er ávallt háður áhuga og getu þingmanna, ráðherra og embættismanna til að breyta löggjöf eða framkvæmd reglna, eftir því sem við á hverju sinni. Á árinu 2018 voru haldnir nokkrir samráðsfundir á Íslandi, í aðdraganda funda NSHR, með íslenskum ráðgjafarhópi þar sem upplýst var um gang vinnunnar í NSHR. Í ráðgjafarhópnum eru aðilar sem vinna að norrænum málum, svo sem frá upplýsingaþjónustunni Info Norden, Norræna félaginu, embættismönnum úr utanríkisráðuneytinu og Íslandsdeild Norðurlandaráðs. Nýju tengiliðaneti var komið upp á árinu 2018, sem fulltrúi Íslands í NSHR getur leitað til þegar á þarf að halda. Í netinu eru tengiliðir frá öllum ráðuneytum í Stjórnarráði Íslands. Í ársskýrslum NSHR á netinu má finna yfirlit yfir þær hindranir sem ráðið hefur beitt sér fyrir að losna við á síðustu árum.

Fiskveiðar og fiskeldi, landbúnaður, matvæli og skógrækt

Fiskveiðar og fiskeldi.

Fyrir hönd norrænu sjávarútvegsráðherranna stóð embættismannanefndin um sjávarútveg og fiskeldi fyrir nokkrum viðburðum á árinu 2018 og studdi og hleypti af stokkum ýmsum samstarfsverkefnum. Í starfi sínu naut nefndin liðveislu norræns vinnuhóps sérfræðinga (AG-Fisk) um fiskveiðar og fiskeldi eins og venja er.

Tveir viðburðir stóðu upp úr í starfi nefndarinnar á árinu 2018. Annars vegar stuðningur við alþjóðlega ráðstefnu um varnir gegn glæpum tengdum fiskveiðum „The 4th International Symposium on Fisheries Crime (FishCrime 2018)“ sem fór fram í Kaupmannahöfn dagana 15. og 16. október. Hins vegar ráðstefna um norrænar fiskveiðar sem fór fram í Stokkhólmi dagana 11. og 12. október undir yfirskriftinni „Fisheries and Society – Challenges to 2025“. Birt var svokölluð TemaNord-skýrsla sem lögð var fram á ráðstefnunni um framleiðni aukningu við fiskveiðar og reglugerðir um stjórn veiða o.fl. Á báðum þessum ráðstefnum voru fulltrúar hvaðanæva af Norðurlöndum sem deildu þekkingu sinni og reynslu.

Pá má geta þess að á fund nefndarinnar um sjávarútveg og fiskeldi í apríl 2018 í Stokkhólmi kom forstjóri Norræna rannsóknarráðsins (NordForsk) til að gera grein fyrir starfsemi ráðsins og ræða samstarfsmöguleika á rannsóknum á sviði fiskeldis. Í framhaldi af því voru haldnir fundir á vegum norrænna rannsóknarráða, þ.m.t. Rannís, undir forsæti fulltrúa Íslands í embættismannanefndinni, og náðist samstaða um að fjármagna og auglýsa rannsóknarstyrki vegna tiltekinna verkefna sem tengjast fiskeldi. Mun verkefnið hefjast á fyrsta ársfjórðungi 2020 og nema að umfangi rúmlega 70 milljónum norskra króna.

Landbúnaður og skógrækt.

Enn og aftur fer mikill tími nefndarinnar um landbúnað og skógrækt í að ræða málefni Norrænu erfðaaudlindastofnunarinnar (Nordgen) og uppsafnaðan vanda við að viðhalda fræsafni hennar. Um er að ræða innsend fræ frá aðildarlöndunum en einnig uppsafnaðan vanda vegna gjafasafna, sem er umtalsverður. Tillögur stjórnar Nordgen eru að fjárframlög verði aukin og starfsmönnum fjölgað. Rætt hefur verið fram og aftur um þessar lausnir en ekki hefur verið vilji til að taka fjármuni frá öðrum greinum Norrænu ráðherranefndarinnar um fiskveiðar og fiskeldi, landbúnað, matvæli og skógrækt (MR-FJLS), svo sem landbúnaði, sjávarútvegi eða matvælum. Nordgen er nú þegar með um helming þess fjár sem er til ráðstöfunar í þessum málaflokki. Auk þess er húsnæði Nordgen í Alnarp í Svíþjóð algjörlega ófullnægjandi og á köflum heilsuspillandi. Það mál verður leyst í samstarfi við stjórnvöld í Svíþjóð. Í lok árs 2018 var fjárheimild til Nordgen aukin um 2 milljónir danskra króna, sem komu úr sameiginlegum sjóðum, og ætti því þessi rekstrarvandi að heyra sögunni til.

Snemma sumars 2018 var yfirvofandi gróffóðurskortur í Svíþjóð og Noregi. Við þetta bættust miklir skógareldar í Svíþjóð. Vegna þessa var boðað til aukaráðherrafundar í Stokkhólmi í september. Málin voru reifuð af fulltrúum frá hverju landi og ljóst var hve mikilvæg norræn samvinna er en ekki síður að ryðja þyrfti úr vegi tæknilegum hindrunum og efla samskipti og samstarf þvert á landamæri til að geta nýtt reynslu og tækjabúnað milli landa. Noregur þakkaði Íslandi sérstaklega fyrir hversu vel var brugðist við ósk um að kaupa hey af íslenskum bændum. Jafnframt voru rædd mál þar sem meðal annars var lögð áhersla á mikilvægi Nordgen til að geta fundið og breytt ræktunarplöntum með tilliti til loftslagsbreytinga bæði í sunnanverðri Evrópu og á norðlægum slóðum. Það er mikilvægt fyrir Ísland að fylgjast vel með þróun í málaflokknum, meðal annars vegna aukinnar skógræktar hérlendis.

Matvæli.

Embættismannanefndin um matvælamálefni ákvað á árinu 2018 að hefja vinnu við sjöttu útgáfu Norrænna næringarráðlegginga (NNR) og var gert ráð fyrir að starfið hæfist 2019 og lyki 2022. Þetta er eitt umfangsmesta verkefni ráðherranefndarinnar á sviði matvæla og mannelis og verður á komandi árum, og fer Lýðheilsustofnunin í Noregi með stjórn þess. Ísland tilnefndi fulltrúa frá Embætti landlæknis í stjórnunarhóp verkefnisins og tvo fulltrúa frá Háskóla Íslands í vinnuhóp sem metur þróun mála og ný vísindaleg gögn sem birt hafa verið frá 5. útgáfu NNR.

Upplýsingar um mikilvægi fæðu fyrir heilsu og til að fyrirbyggja langvinna sjúkdóma þróast hratt. Ráðleggingar um mataræði og ráðlagða dagskammta næringarefna verða að byggjast á sterkum vísindalegum grunni og nýjustu þekkingu. Yfir 100 vísindamenn á Norðurlöndum komu að síðustu endurskoðun NNR og miðað við gífurlegan fjölda vísindagreina, sem birst hafa frá þeim tíma, er ljóst að þörfin fyrir viðtækt norrænt samstarf á þessu sviði er ekki minni nú en áður. Næringarráðleggingar gegna einnig mikilvægu hlutverki vegna skilyrða fyrir notkun á „Skráargatinu“, samnorræna matvælamerkinu. Notkun þess auðveldar neytendum að velja hollari vörur og hvetur framleiðendur til að framleiða vörur sem standast þær kröfur sem settar eru gegn því að fá að nota merkið.

Í næstu útgáfu NNR verður lögð áhersla á að samþætta nýjustu þekkingu á sviði mataræðis, langvinnra sjúkdóma og heilbrigðrar öldrunar. Einnig verður lögð meiri áhersla á sjálfbærni og umhverfismál en í fyrri útgáfum og endurskoðun næringarráðlegginga getur því verið liður í starfi Norðurlandanna við að innleiða heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna á sviði sjálfbærni. Nokkur umræða varð á árinu 2018 um sjálfbærni og stóðu Svíar sem fóru með formennsku í norrænu samstarfi það árið fyrir fundi undir yfirskriftinni „A taste of the future – sustainable food systems in a Nordic Agenda 2030“. Þar var rætt um heilbrigði, umhverfi og fjárhagsleg sjónarmið, með hliðsjón af núverandi stöðu í matvælaframleiðslu, markaðssetningu og neysluvenjum og hvaða þróun þyrfti að eiga sér stað til að ná markmiðum um aukna sjálfbærni. Taka átti þessi mál til frekari umræðu á árinu 2019.

Nokkur umræða hefur verið hér á landi um lyfjaónæmi vegna niðurstöðu EFTA-dómstólsins um að ekki væri heimilt að viðhalda leyfisveitingakerfi og kröfu um frystingu á innfluttu kjöti frá ríkjum á Evrópska efnahagssvæðinu (EES). Lyfjaónæmi er vaxandi vandamál sem bregðast þarf við með því að draga úr sýklalyfjanotkun og auka fræðslu um lyfjanotkun fyrir bæði menn og dýr. Einnig þarf að afla frekari gagna um útbreiðslu ónæmra örvera í dýrum, mönnum, matvælum og umhverfi. Tveir norrænir hópar vinna með lyfjaónæmi, annar við stefnumótun og hinn er skipaður sérfræðingum á þessu sviði.

Að venju var haldin samnorræn eftirlitsráðstefna á árinu 2018 og að þessu sinni í Osló. Yfirskrift hennar var „Nye omsetnings- og forbrukermønstre – Effektivt tilsyn; En framtidreise“. Ráðstefnan tókst vel en markmiðið var að ræða nýjar leiðir við sölu og markaðssetningu matvæla, hvernig neytendur brygðust við slíkum breytingum og um leið hvernig hægt væri að koma við virku eftirliti með netsölu, sölu beint til neytenda og aukinni samþjöppun fyrirtækja í framleiðslu og markaðssetningu matvæla.

Atvinnu-, orku- og byggðastefna

Atvinnustefna.

Norræna embættismannanefndin um atvinnustefnu (EK-N) hélt fjóra fundi á árinu 2018 og ráðherrar atvinnumála hittust á sameiginlegum fundi í Stokkhólmi í maí. Auk þess var haldinn sérstakur fundur með ráðherrum húsnæðismála, undir hatti ráðherranefndar um atvinnustefnu, en á þeim fundi samþykktu löndin að kanna möguleika á samræmingu byggingarreglna á Norðurlöndum í þeim tilgangi að draga úr kostnaði og auka skilvirkni byggingar- iðnaðarins.

Eins og fyrri ár var lögð áhersla á samstarf við Norrænu nýsköpunarmiðstöðina (Nordisk Innovation) í Osló en á þeirra vegum voru tvö nýsköpunarsetur opnuð á árinu, annað í Singapur og hitt í Hong Kong. Tilgangur þessara setra er að liðsinna norrænum frumkvöðlum og fyrirtækjum við markaðssetningu og kynningarstarfi, á sama hátt og gert hefur verið með árangursríkum hætti í Kísildalnum í Kaliforníuríki og í New York á austur- og vesturströnd Bandaríkjanna. Annað mikilvægt verkefni á vegum Norrænu nýsköpunarmiðstöðvarinnar gengur undir heitinu „Sjálfbærar borgir á Norðurlöndum” (Nordic Sustainable Cities) en verkefninu er ætlað að kynna á alþjóðlegum vettvangi hágæðaborgarlausnir sem byggjast á norrænum styrkleikum. Verkefnið er unnið í nánú samstarfi við viðskiptaráð landanna, klasa og fyrirtæki, og hér á Íslandi í samvinnu við Íslandsstofu.

Loks má nefna greiningu á stuðningsumhverfi nýsköpunar og sjálfbærs hagvaxtar á Norðurlöndunum en í október 2018 var skýrsla norska viðskiptamannsins Idar Kreutzer með niðurstöðum þeirrar greiningar gefin út. Skýrslan ber heitið „An integrated and effective Nordic ecosystem for innovation and green growth“. Í skýrslunni kemur meðal annars fram að mikill samhljómur er milli Norðurlanda hvað varðar styrkleika og veikleika í stuðningsumhverfi nýsköpunar og ýmsir möguleikar fyrir hendi um aukna samvinnu á því sviði.

Orkustefna.

Norræna orkusamstarfið byggist á samstarfsáætlun sem gildir fyrir tímabilið 2018–2021. Hún byggist á niðurstöðum stefnumótandi úttektar á norrænu orkumálasamstarfi og greiningar á sóknarfærum í því samstarfi til næstu 5 til 10 ára. Hin stefnumótandi úttekt var unnin af Jorma Ollila, fyrirverandi forstjóra Nokia, og ber heitið „Nordisk energisamarbeid. Sterkt i dag – sterkere i morgen“. Helstu áherslupættir snúa að norræna raforkumarkaðnum, orkunýtni, orkurannsóknum, endurnýjanlegri orku til raforkuframleiðslu og samgangna.

Í starfi embættismannanefndarinnar (EK-E) og vinnuhópa hennar er aukin áhersla lögð á áhrif og samspil Evrópulöggjafar á norrænt orkusamstarf og upplýsingaskipti og samráð um stefnu norrænu landanna í orkumálum.

Fundur norrænu orkumálaráðherranna var haldinn í maí 2018 í Lundi og í tengslum við þann fund voru Norðurlöndin í sameiginlegu gestgjafahlutverki á alþjóðlegum fundum orkumálaráðherra undir yfirskriftinni „Clean Energy Ministerial 9 og Mission Innovation 3“. Á þeim fundi var ákveðið, í samræmi við úttekt Ollila, að tekið yrði saman bréf frá norrænum orkumálaráðherrum og sent til samtaka atvinnulífsins og orkugeirans á Norðurlöndunum.

Áhersluatriði í stefnu Norrænna orkurannsókna (Nordisk energiforskning, NEF) fyrir árin 2018–2021 lúta að rannsóknum orkukerfa, orkuskiptum í samgöngum, hita og raforku, svæðisbundnum netum og virkum endanotendum. Þá verður fimm norrænum flaggskipsverkefnum hleypt af stokkunum en þau eru orkugeymslur, orkuskipti á hafinu, lífoldsneyti, stafræn/sjálfvirk orkukerfi og orkutækni á hafi (e. off-shore). Um 500 milljónir danskra króna

verða veittar til öndvegisverkefna sem falla að rannsóknarmarkmiðum NEF. Öndvegisverkefnin lúta að þverfaglegum orku- og umhverfisráðgjörðum með aðstæður á Norðurlöndum í forgrunni.

Undirbúningur fyrir formennskuár Íslands var í fullum gangi allt árið 2018. Tillögur um formennskuverkefni lutu að verkefnum tengdum orkuskiptum í haftengdri starfsemi og sjálfbærri ferðaþjónustu.

Byggðastefna.

Unnið var að því að koma í framkvæmd verkefnum í samstarfsáætlun um byggðaðróun og skipulagsmál fyrir árin 2017–2020. Hæst ber að nefna verkefni um stafræna þróun. Þemahópar samstarfsáætlunarinnar eru þrjár og í þeim sitja fulltrúar allra Norðurlandanna, tveir frá hverju landi, einn svæðisfulltrúi og annar landsfulltrúi. Vinna hópanna gengur vel.

Fundur norrænu byggðamálaráðherranna var haldinn í Haparanda-Torneå dagana 26. og 27. júní 2018. Þar bar hæst á góma samstarf Norðurlandanna á vettvangi byggðamála, flutningur opinberra starfa út á landsbyggðina og fyrirhuguð áhersluverkefni tengd formennsku Íslands í Norrænu ráðherranefndinni á árinu 2019. Á fundinum sagði Sigurður Ingi Jóhannsson, samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra, frá undirbúningi Íslands fyrir formenskuna þegar Ísland tæki við keflinu af Svíþjóð. Áhersla yrði meðal annars lögð á málefni ungs fólks, sjálfbæra ferðaþjónustu í norðri og málefni hafsins og myndu byggðamál endurspeglast í verkefnum auk þess sem sterk tenging yrði við heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna.

NAUST-verkefnið (Nordatlantisk utviklingsstrategi).

Í formennskutíð Íslendinga 2014 var ákveðið að setja á stofn verkefni um þróun vestnorræna svæðisins, þ.e. svæðisins frá Grænlandi til Íslands og Færeyja, en verkefnið var byggt á skýrslu sem Efnahags- og framfarastofnunin (OECD) hafði gert um ástand og stöðu vestnorræna svæðisins, sem og strandsvæðanna í Vestur-Noregi (Territorial Review of the NORA region).

Var Norræna Atlantssamstarfinu (NORA) falið að sjá um framkvæmd þess. Á grunni nýrrar verkefnalýsingar fékk verkefnið heitið NAUST (Nordatlantisk utviklingsstrategi) og nær einnig til norður- og vesturhluta Noregs. Sérstök áhersla hefur verið lögð á atvinnumál, byggðamál og umhverfismál.

Stofnuð var vinnunefnd með fulltrúum Íslands, Grænlands, Færeyja og Noregs en formaður hennar var Höskuldur Þórhallsson. Skrifstofa NORA hélt utan um framkvæmd verkefnisins á árinu 2017.

Rannsóknarstofnun á sviði byggða- og skipulagsmála.

Í formennskutíð Íslendinga árið 2014 var ákveðið að setja á stofn þverlægt verkefni um þróun vestnorræna svæðisins og byggðaðróunarstefnu þess en verkefnið byggðist á skýrslu sem Efnahags- og framfarastofnunin (OECD) hafði gert um ástand og stöðu vestnorræna svæðisins, sem og strandsvæðanna í Vestur-Noregi (Territorial Review of the NORA region).

Stefnan miðar að því að bregðast við áskorunum sem snúa að byggð og byggðamálum á Vestur-Norðurlöndum, þ.e. Íslandi, Grænlandi, Færeyjum, ásamt norðvesturhluta Noregs. Sérstök áhersla er lögð á atvinnumál, byggðamál og umhverfismál. Erfiðlega hefur gengið að koma verkefninu á fót, meðal annars vegna fyrirstöðu annarra Norðurlandþjóða. Til að reyna að liðka fyrir var stofnaður sérstakur vinnuhópur Íslands, Noregs og Danmerkur, svokallað þríeyki. Hlutverk hans var að taka tillögur vinnunefndar sem starfaði undir NORA að mótun

NAUST-verkefnisins og fullvinna stefnumótun sem leggja mætti fyrir embættismannanefndina til samþykkis og síðan samstarfsráðherra.

Ráðherra sveitarstjórnar- og byggðamála fjallaði sérstaklega um NAUST-verkefnið á ráðherrafundinum í Haparanda-Torneå. Ráðherra sagði hið vestnorræna samstarf vera mikilvægt og róðið væri að því öllum árum að reyna að ná sátt um stefnuna og koma henni sem fyrst til framkvæmda í góðu samstarfi allra er að því kæmu.

Rannsóknarstofnun á sviði byggða- og skipulagsmála (Nordregio).

Rannsóknarstofnun á sviði byggða- og skipulagsmála (Nordregio) er samnorræn rannsóknarstofnun með aðsetur í Stokkhólmi. Hjá stofnuninni vinna 43 manns, 26 konur og 17 karlar. Í þessum hópi eru þrír Íslendingar sem hefur ekki gerst áður. Það hefur skilað sér í að hægt er að sinna Íslandi enn betur en áður í starfi stofnunarinnar.

Stofnunin opnaði á árinu 2016 nýja norræna kortavefsjá, NordMap. NordMap-vefsjáin byggist meðal annars á samanburðargögnum um lýðfræði og vinnuþátt og í henni er hægt að bera saman gögn eftir sveitarfélögum og landsvæðum á Norðurlöndum. Vefsjáin hefur verið uppfærð reglulega og þar er nú að finna margvíslegar upplýsingar sem nýtast jafnt þeim sem vinna að stefnumótun og þeim sem vilja fræðast um stöðu mála hvað varðar lýðfræði og efnahagsmál, menntamál og fjölmargt annað.

Nordregio heldur utan um starf þriggja vinnuhópa sem embættismannanefndin um byggðamál (EK-R) hefur sett á fót. Meginverkefni hópanna er að stuðla að miðlun þekkingar og reynslu á milli þeirra sem hagsmunu hafa að gæta á sviði byggðamála á Norðurlöndunum. Viðfangsefni hópanna eru: Sjálfbær þróun í strjálbýli; svæði sem búa yfir nýsköpun og seiglu; og sjálfbærar borgir og þróun dreifbýlis.

Skýrsla um stöðu norrænnar svæðaþróunar er unnin annað hvert ár og kom slík skýrsla út í febrúar 2018 undir heitinu „State of the Nordic Region 2018“. Í skýrslunni eru kynntar staðreyndir og tölur frá Norðurlöndunum um félagshagfræðileg svið, þar á meðal lýðfræði, efnahag, vinnuáfl og menntun, auk sérstakrar umfjöllunar um lífhagkerfið, stafræna væðingu, heilsufar og velferðarmál, ásamt umfjöllun um menningu og listir.

Skýrslan varpar ljósi á stöðu Íslands í norrænu samhengi. Stærstur hluti skýrslunnar er settur fram á myndrænan hátt á kortum. Skýrslan inniheldur í annað sinn svokallaðan sóknarfærastuðul svæða (Regional Potential Index, RPI) sem varpar ljósi á styrkleika og veikleika 74 norrænna landshluta í samanburði hver við annan og sýnir hvaða landshlutar hafa sterkasta möguleika til framtíðarþróunar. Einnig eru þau svæði auðkennd sem þarfnast aðstoðar og sértækra aðgerða. Stuðullinn er því mikilvægt verkfæri fyrir stefnumótun stjórnvalda og veitir innsýn í styrkleika og veikleika tiltekinna landsvæða. Íslensk svæði hækka verulega á sóknarfærastuðlinum og fer höfuðborgarsvæðið til dæmis út tíunda sæti í það fjórða yfir sterkustu svæði Norðurlanda.

Ráðstefnan „Nordregio Forum 2018 – Changing Ruralities“ var haldin í Lundi í Svíþjóð í nóvember 2018. Þar var sjónum beint að málefnum eins og þróun dreifbýlis og byggðaþróun. Spurt var hvað ylli því að sum svæði hefðu meira aðráttarafl en önnur. Hvers vegna vill ungt fólk búa á og snúa aftur til ákveðinna svæða en annars staðar er hins vegar brottflutningur stórt vandamál, sérstaklega brottflutningur ungra kvenna? Hvað gerir svæði áhugaverð í augum fjárfesta? Um niðurstöður ráðstefnunnar má lesa á vef Nordregio.

Norræna Atlantssamstarfið (NORA).

NORA er samstarfsvettvangur Íslands, Færeyja, Grænlands og norður- og vesturlhuta Noregs. Áhersla er lögð á samstarf innan svæðisins og á miðlun reynslu og þekkingar í

byggða- og atvinnumálum, sem og á nýsköpun og sjálfbæra þróun. NORA veitir styrki til verkefna sem stuðla að eflingu atvinnulífs og byggða með auknu samstarfi á milli landanna. Skrifstofa NORA er í Þórshöfn í Færeyjum,

NORA starfar nú samkvæmt stefnuáætlun fyrir árin 2017–2020 en í henni er lögð áhersla á sjö fagsvið og sérstök áhersla er á ungt fólk. Áætlunin hvílir á þremur grunnstoðum sem eru verkefnastuðningur, stefnumörkun og tengslamyndun. Á árinu 2018 bárust 46 umsóknir um verkefni. Úthlutað var rúmum 4,2 milljónum danskra króna til samtals 13 verkefna og eru Íslendingar þátttakendur í 12 þeirra. Á árinu var haldin ráðstefna í Færeyjum um virði sjávarafurða í tiskuhönnun og fatnaði. Einnig var haldin ráðstefna á Grænlandi um nýsköpun og frumkvöðlastarfsemi á landsbyggðinni.

Stafræn væðing

Á vormánuðum 2017 undirrituðu samstarfsráðherrar Norðurlandanna og upplýsingatækni-ráðherrar Eystrasaltsríkjanna samstarfsyfirlýsinguna „Digital North“. Hún kveður á um að þessi lönd eigi í nánu samstarfi um að þetta svæði verði í fremstu röð þegar kemur að stafrænni væðingu. Helstu áherslumál yfirlýsingarinnar eru: Að efla aðlögunarfærni Norðurlanda og Eystrasaltsríkja á sviði stafvæðingar, meðal annars með því að skapa eitt svæði með stafrænni opinberri þjónustu þvert yfir landamæri; að auka samkeppnisfærni atvinnulífsins á svæðinu með stafvæðingu; og að starfa saman að því að ná markmiðum stafræns innri markaðar Norðurlanda og Eystrasaltsríkja um að efla framþróun stafrænnar þjónustu án landamæra.

Sett var á fót tímabundin ráðherranefnd um stafvæðingu (MR-DIGITAL), sem starfar til fjögurra ára á tímabilinu 2017–2020. Nefndin fundaði tvisvar á árinu 2018, í Stokkhólmi í maí en með stafrænum hætti í ágúst (á fjarfundi). Undir MR-DIGITAL er starfandi embættismannanefnd (HNG-DIGITAL) og fundaði hún fjórum sinnum á árinu. Mótuð hefur verið aðgerðaáætlun sem unnið er eftir og byggist hún á „Digital North“-yfirlýsingunni. Helstu áherslumál aðgerðaáætlunarinnar eru:

- Samstarf um nýtingu gervigreindar.
- Auðkenning einstaklinga milli landa.
- Samstarf um samvirkni 5G-fjarskiptainnviða.

Í maí undirritaði ráðherranefndin í Stokkhólmi viljayfirlýsingu um samstarf í nýtingu gervigreindar þar sem lögð er áhersla á að:

- Auka þekkingaruppbyggingu á gervigreind.
- Auka aðgengi að gögnum til að bæta opinbera þjónustu með hjálp gervigreindar.
- Móta viðmið varðandi siðferðileg álitamál tengdum gervigreind.

Þá hefur verið unnið ótullega að uppbyggingu innviða sem gerir auðkenningu mögulega milli landa svo að hægt sé að nota rafræn skilríki (eID) sem gefin eru út í einu landi til að auðkenna sig í öllum hinum löndunum. Áætlanir gerðu ráð fyrir að notkun á þessu gæti hafist 2019.

Uppbygging 5G-fjarskiptaneta er á fullri ferð í heiminum. Samstarf landanna á þessu sviði snýr meðal annars að hagnýtingu og samvirkni þeirrar þjónustu sem nýta mun þessa innviði. Forsætisráðherrar Norðurlandanna undirrituðu sameiginlega yfirlýsingu um að Norðurlöndin yrðu samtengt 5G-svæði. Með yfirlýsingunni er ætlunin að þessi lönd verði í fararbroddi í 5G-

tækni, verði gerendur í fjórðu iðnbyltingunni og nýti tæknina til að bæta líf almennings, berjst gegn loftslagsbreytingum og tryggi að tæknin verði samfélögunum öllum til góðs.

Umhverfismál

Ný samstarfsáætlun um umhverfis- og loftslagsmál.

Norðurlöndin hafa um langt skeið haft með sér samstarf um umhverfis- og loftslagsmál. Norræn samvinna er í stöðugri þróun og henni er ætlað að styðja við græn umskipti á Norðurlöndum. Norræn samstarfsáætlun um umhverfis- og loftslagsmál 2019–2024 var stærsta einstaka verkefnið sem unnið var að á árinu 2018. Sett var á laggirnar samninganefnd með fulltrúum allra ríkjanna sem hafði umsjón með verkinu. Drög að áætluninni voru kynnt á þemafundi Norðurlandaráðs á Akureyri 10. apríl. Áætlunin hlaut endanlegt samþykki ráðherranna eftir að Norðurlandaráð hafði fengið tækifæri til að fjalla um hana og afgreiða á þingi Norðurlandaráðs í lok október 2018. Allar aðgerðir í áætluninni eiga að vera stefnumarkandi og miða að því að skapa norræna virðisauka.

Stefnumótandi greining á norrænu samstarfi um umhverfis- og loftslagsmál.

Tine Sundtoft, fyrrverandi umhverfis- og loftslagsráðherra Noregs, vann stefnumótandi greiningu á norrænu samstarfi um umhverfis- og loftslagsmál og setti fram 12 tillögur í skýrslunni „Norðurlönd – góðir grannar á tímum grænna umskipta“ sem kom út 2018. Markmiðið með greiningunni var að skoða starfið í heild sinni með það fyrir augum að skerpa á því og stuðla að enn betri árangri. Í tillögunum er lögð sérstök áhersla á loftslagsmál og græn umskipti, eiturefnalaust hringrásarhagkerfi fyrir plast, grænar fjárfestingar, græn innkaup og stuðning við norræna umhverfismerkið Svaninn.

Fundir norrænu umhverfis- og loftslagsráðherranna.

Um fjöllun um græn umskipti og loftslagsmál var í brennidepli á fundum norrænu umhverfis- og loftslagsráðherranna á árinu 2018. Fyrri fundur þeirra sem fram fór í apríl það ár hófst með hringborðsumræðum ráðherranna og fulltrúum norrænna fyrirtækja á Norðurlöndum sem hafa látið til sín taka í umhverfis- og loftslagsmálum. Snerist umræðan einkum um möguleika fyrirtækja til að draga úr losun og um samvinnu og samspil atvinnulífs og stjórnvalda á þessu sviði. Forstjóri Orkuveitu Reykjavíkur tók þátt í fundinum af Íslands hálfu. Skýrslan „Nordic businesses on the climate transition, competitiveness and growth“ var lögð til grundvallar umræðunum. Skýrslan byggist á viðtölum við forstjóra 38 leiðandi fyrirtækja á Norðurlöndunum. Niðurstöður hennar staðfesta viðtækan vilja atvinnulífsins til að setja sér metnaðarfull markmið í loftslagsmálum. Þá er einnig undirstrikuð sú staðreynd að í loftslagsbreytingum geta falist mörg tækifæri til nýsköpunar og þróunar umhverfisvænnar tækni sem aftur getur auki hæfni norrænna fyrirtækja til að mæta kröfum framtíðarinnar.

Á seinni fundi umhverfis- og loftslagsráðherranna í tengslum við Norðurlandaráðsþing í lok október ræddu ráðherrarnir meðal annars tillögur Tine Sundtoft og ákváðu sem fyrsta skref að hefja vinnu við að fylgja tveimur þeirra eftir.

Styðja löndin í að hámarka notkun opinbers fjár í því skyni að efla græn umskipti.

Ákveðið var að ýta úr vör fyrrnefndu verkefni fyrir sveitarfélög á Norðurlöndum þar sem þau sameinast um að skilgreina sameiginlegar þarfir vegna innkaupa og ræða síðan beint

við markaðinn um þær vörur og þjónustu sem sveitarfélögin leita eftir. Hér gæti til dæmis verið um að ræða vörur sem sveitarfélög kaupa í miklu magni, svo sem vistvænt byggingarefni eða gervigrasvelli sem ekki losa frá sér örplast. Markmiðið er að samræðum við markaðinn ljúki með innkaupum eins eða fleiri sveitarfélaga ýmist í sameiningu eða hvers fyrir sig. Ávinningurinn er betra umhverfi, samkeppnishæfni norrænna fyrirtækja styrkist og sveitarfélög fá stuðning við vistvæn og hagstæð innkaup.

Skipuleggja norrænan leiðtogafund um þróun grænna fjármálamarkaða

Markmiðið með tillögunni um norrænan leiðtogafund um þróun grænna fjármálamarkaða er að stuðla að auknum skilningi á hugtakinu „sjálfbærir fjármálamarkaðir“ með áherslu á umhverfis- og loftslagssjónarmið við mat á fjárfestingum bæði hjá stofnunum og meðal einkafjárfesta og styðja á þann hátt við þróun verkfæris fyrir sjálfbærar fjárfestingar.

Í tengslum við októberfund ráðherranna tóku þeir einnig þátt í fundi sjálfbærnefndar Norðurlandaráðs. Á fundinum var kynnt nýtkomin skýrsla Vísindanefndar Sameinuðu þjóðanna um loftslagsmál og niðurstöður hennar ræddar.

Starf norrænna vinnuhópa.

Fastir vinnuhópar með fulltrúum allra landanna gegna á hverjum tíma lykilllutverki við að innleiða gildandi umhverfisáætlun. Á árinu 2018 störfuðu átta vinnuhópar í samræmi við þá áætlun sem gildi út árið. Vinnuhóparnir unnu að verkefnum um hafid, sjálfbæra neyslu og framleiðslu, umhverfi og efnahag, loftslag og loftgæði, líffræðilega fjölbreytni og menningarmínjar, úrgang og efni. Samningaviðræður um loftslagsmál voru einnig í brennidepli. Unnið var að mörgum verkefnum sem mörg hver snerta Ísland beint. Í því tilliti má nefna plast og hringrásahagkerfið, norræna umhverfismerkið Svaninn svo og umhverfis- og hormónaskaðandi efni. Þá vann Ísland og bar ábyrgð á verkefni um hringrásahagkerfið og endurvinnslu fiskúrgangs í Færeyjum og á Grænlandi sem snerist um að bæta nýtingu fisks og fiskúrgangs á Grænlandi og í Færeyjum með hliðsjón af hugmyndinni „frá úrgangi til verðmæta“. Jafnframt tók Ísland þátt í verkefni um sjálfbærni í útivist og ferðamennsku.

Norræna umhverfisfjármögnunarfélagið.

Starf Norræna umhverfisfjármögnunarfélagsins (NEFCO) skilaði góðum árangri á árinu 2018 en NEFCO varð meðal annars fyrsta norræna stofnunin sem skráð var í Græna loftslagssjóðinn. Það felur í sér að NEFCO getur sótt um fjármögnun frá sjóðnum til að vinna að verkefnum sem uppfylla þau skilyrði sem sett eru. Flest verkefni á vegum NEFCO eru enn unnin í Úkraínu, Rússlandi og Hvíta-Rússlandi en í kjölfar ákvörðunar norrænu umhverfisráðherranna frá árinu 2017 um að útvíkka starfssvæði sjóðsins til fleiri landa voru á árinu 2018 samþykkt fjögur verkefni sem eru framhald mun smærri verkefna sem Norræni verkefnaútflutningssjóðurinn (NOPEF) hafði áður styrkt til að gera markaðskönnun í viðkomandi löndum. Verkefni tengd loftslagsmálum eru stærsti þátturinn í starfi NEFCO og snúa þau langflest að bættri orkunýtingu. Verkefnum á sviði endurnýjanlegrar orku og hreinni tækni hefur hins vegar fjölgað til muna.

Menntamál og rannsóknir

Norræna ráðherranefndin um menntamál og rannsóknir hélt einn fund, í Stokkhólmi í apríl 2018. Á fundinum fóru fram ítarlegar umræður ráðherranna og ákvarðanir voru teknar um stefnumótun á verksviði nefndarinnar.

Fjármögnun norrænu samstarfsstofnananna á sviði vísinda.

Á fundi ráðherranefndarinnar var formlega lögð fram til samþykktar tillaga um að bein framlög til fjögurra norrænna stofnana í fjórum löndum yrði felld niður í áföngum á næstu árum og fjármunirnir fluttir yfir í samkeppnissjóði fyrir norræn rannsóknarverkefni. Tillagan var samþykkt skriflega af ráðherrum allra landanna 4. janúar 2018. Á fundinum lýsti ráðherra Íslands efasemdum um tillöguna og síðar dró Ísland stuðning sinn við hana til baka, áður en hún var tekin til efnislegrar umfjöllunar hjá Norðurlandaráði. Í kjölfarið var Finnanum Peter Stenlund falið að vinna nýja tillögu um fjármögnun norrænu stofnananna fjögurra, í samráði við löndin, stofnanirnar og háskólana sem þær hýsa, og leggja fram á árinu 2019.

Framtíðaráherslur í norrænu samstarfi um menntamál.

Á fundinum í Stokkhólmi var unnið áfram með þá áætlun um framtíðaráherslur um menntamál sem lagt hafði verið upp með á fundi ráðherranna í Kaupmannahöfn í nóvember 2017. Ráðherrarnir ræddu forgangsriðun í samstarfinu, meðal annars á grundvelli fundar með hagsmunaaðilum sem haldinn hafði verið í mars 2018 um skýrsluna „Framtida nordiskt utbildningssamarbete: Svar på dagens och morgondagens utmaningar“. Umræðurnar átti að leggja til grundvallar nýrri samstarfsáætlun um norrænt samstarf í menntamálum og rannsóknnum sem vinna átti að á árinu 2019 og leggja fram til samþykktar á fundi ráðherranna á Íslandi sama ár. Ráðherrarnir ræddu sérstaklega um að byggja ofan á það sem vel gengi í núverandi samstarfsáætlun; að þróa sameiginlega gagnagrunna; mikilvægi snemmtækra iðlutunar í leik- og grunnskólum, sér í lagi á sviði tungumála og þátttöku allra; kennaramenntun; nám alla ævi; viðurkenningu námsgráða; alþjóðasamvinnu; og aukinn hreyfanleika ungra vísindamanna. Á fundinum ræddu ráðherrar einnig vinnulagið við mótun samstarfsáætlunarinnar og tímaramma þar að lútandi. Stefnt var að því að leggja áætlunina fram á fundi Norðurlandaráðs 2019.

Áherslur í samstarfi um vísindamál.

Á fundi sínum ræddu ráðherrarnir áherslur í vísindamálum og sameinuðust um sex meginreglur sem endurspegluðu sýn landanna á samstarfið og framtíðarþróun NordForsk: 1) Skýrari fókus og breiðara samstarf; 2) skýrari fókus á norrænan ávinning sem byggist á forgangsriðun landanna; 3) skýrari markmiðasetning um NordForsk; 4) aukinn sveigjanleiki í fjármögnun vísindastarfs í gegnum NordForsk; 5) aukin fjárhagsleg skilvirkni í starfsemi NordForsk; 6) reglubundnar úttektir færu fram á NordForsk.

Samkomulag um aðgengi að æðri menntun.

Ráðherrarnir undirrituðu á fundinum í Stokkhólmi ótímabundna framlengingu á samkomulaginu um aðgang að æðri menntun, frá og með árinu 2019.

Stjórnun háskóla- og vísindamála.

Á fundi ráðherranna fóru fram, að undirlagi sænska ráðherrans, þemaumræður um stjórnun háskóla og vísindamála.

Almenn þátttaka í samstarfinu.

Auk stefnumótandi umræðna og ákvarðana um eftirfylgni, sem ráðherrarnir hafa tekið og nefnd eru hér að framan, hefur þátttaka Íslands í norrænu samstarfi á sviði menntamála og vísinda, í verkefnum, vinnuhópum og ráðstefnum, verið mjög umfangsmikil. Þá fór fram vinna á vegum ráðherranefndarinnar á árinu 2018 sem meðal annars sneri að stafrænni þróun í menntastarfi, menntun og starfsþróun kennara og gæðum háskólastarfs. Í lok ársins 2018 var tekin ákvörðun um að Rannsóknamiðstöð Íslands, Rannís, tæki að sér yfirumsjón með NORDPLUS-áætluninni frá og með árinu 2019. Þá höfðu styrkveitingar til Íslendinga og íslenskra verkefna úr stóru sjóðunum á vegum NORDPLUS og NordForsk, á árinu 2018 og á fyrri árum, numið mun hærri upphæðum en nemur framlögum Íslands í þá sjóði.

Menningarmál

Norrænt samstarf á sviði menningarmála byggist á stefnu Norrænu ráðherranefndarinnar sem gildir fyrir árin 2013–2020. Í henni er lögð áhersla á eftirfarandi viðfangsefni: Sjálfbær Norðurlönd, skapandi Norðurlönd, þvermenningarleg Norðurlönd, ung Norðurlönd og stafræn Norðurlönd. Þessi málefni endurspeglast í formennskuáætlun landanna og eru höfð til hliðsjónar við styrkveitingar úr menningaráætlunum ráðherranefndarinnar. Haldnir voru tveir ráðherrafundir að venju. Sá fyrri var í Malmö í maí 2018 í tengslum við formennskuráðstefnu Svía um menningarpólítík og sá síðari á Norðurlandaráðsþinginu í Osló í október.

Sjálfbær Norðurlönd.

Á vegum sænsku formenskunnar var haldinn leiðtogafundur og ráðstefna um menningarpólítík 9. maí. Þema ráðstefnunnar var sjálfbærni og þar var rætt hvernig efla mætti menningu og listir staðbundið, svæðisbundið og á landsvísu svo að hægt væri að stuðla að þróun sjálfbærra samfélaga.

Skapandi Norðurlönd.

Ráðherrarnir tóku þá ákvörðun á árinu 2018 að hefja í síðasta lagi árið 2021 undirbúning norrænnar menningarhátíðar utan Norðurlanda í anda hinna vel heppnuðu hátíða „Nordic Matters“ sem haldin var í London 2017 og „Nordic Cool“ sem haldin var í Washington D.C. árið 2013. Hvar slík hátíð yrði haldin næst og nákvæm tímasetning skyldi ákveðin eftir að Ísland tæki við formennsku, í maí 2019.

Þvermenningarleg Norðurlönd.

Í tengslum við þvermenningarleg Norðurlönd voru gefnar út nokkrar skýrslur á vegum menningarmálaráðherranna þar sem jafnrétti og menningarleg fjölbreytni var til umfjöllunar. Þessar skýrslur mynda þekkingargrundvöll fyrir frekari vinnu á þessu sviði í hverju landi fyrir sig. Norrænu menningarmálaráðherrarnir sendu einnig frá sér sameiginlega yfirlýsingu þar sem brugðist var við #metoo-byltingunni og sjónum beint að kynferðislegri áreitni, ofbeldi og einelti innan menningarlífsins á Norðurlöndum en rannsóknir hafa sýnt að þar er víða pottur

brotinn. Ráðherrarnir lýstu því yfir að þeir væru ákveðnir í að gera allt sem í þeirra valdi stæði til að breyting yrði á og að umræðan yrði áfram í brennidepli í hverju landi, á vettvangi Norðurlandasamstarfsins sem og alþjóðasamfélagsins. Umræðan er jafnmikilvæg á öllum sviðum, í menningu og listum, fjölmiðlum og íþróttum. Um er að ræða vernd gegn mismunun en einnig jafnréttismál í víðu samhengi. Jafnrétti er ein af forsendunum fyrir þeirri velgengni sem norræna líkanið nýtur og er sjálfgefið að jafnréttissjónarmið verði ríkjandi í öllu starfi norrænu menningarmálaráðherranna. Skrifstofu ráðherranefndarinnar var falið að undirbúa áframhaldandi umræðu um vernd gegn kynferðislegri áreitni og ofbeldi ásamt öryggi á vinnustöðum innan menningargeirans.

Á árinu var einnig lögð áhersla á mikilvægi menningar í að varðveita og styrkja tungumál lítilla málsvæða og var sett á laggirnar þriggja ára verkefni í tengslum við það.

Ung Norðurlönd.

Fjölmiðlastofnun ráðherranefndarinnar (Nordicom) stóð fyrir málþingi undir yfirskriftinni „Ungt fólk í fjölmiðlum“. Þetta formennskuverkefni Svía var hluti af baráttunni gegn falsfréttum og mun hljóta framhaldslíf undir íslensku formennskunni árið 2019 þar sem haldið verður málþing um hvernig berjast mætti gegn falsfréttum og auka gæði fjölmiðlunar á Norðurlöndunum.

Stafræn Norðurlönd.

Á árinu kom út ritið „Fighting Fakes – the Nordic Way“ sem fjallar um falsfréttir í fjölmiðlum og baráttuna gegn áróðri og lygum í fjölmiðlum og hvernig byggja megi upp traust og trúverðugleika með orðum og staðreyndum. Ritið var kynnt á fundi UNESCO á degi fjölmiðlafrelsis 3. maí 2018.

Starfsemi Norrænu barna- og ungmennanefndarinnar.

Norræna barna- og ungmennanefndin (NORDBUK) starfar þverfaglega innan Norrænu ráðherranefndarinnar. Bera samstarfsráðherrarnir ábyrgð á henni en fjárveiting til nefndarinnar er tekin af lið menningarmálaráðherranna. Því er gerð grein fyrir starfsemi hennar hér. NORDBUK hefur lagt ríka áherslu á heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna og „Agenda 2030“ og endurspeglast sú áhersla vel í verkefnum og styrkveitingum innan nefndarinnar og styrkjaáætlun NORDBUK. Nefndin tók virkan þátt í loftslagsráðstefnunni COP24 sem haldin var í Katowice í Póllandi en þátttaka hennar lagði frekari grunn að auknu samstarfi NORDBUK og ungs fólks með Norrænu ráðherranefndinni og Norðurlandaráði. Aukin áhersla er á norðurslóðir og ungt fólk og þær áskoranir sem þau standa frammi fyrir. Var sérstaklega vikið að því meðal annars á COP24. Unnið er áfram að því að innleiða stefnu NORDBUK innan Norrænu ráðherranefndarinnar.

Annað.

Norræna húsið hélt upp á 50 ára afmæli sitt á árinu og um leið var vakin athygli á því hvernig stofnunin hefur frá upphafi miðlað og kynnt norræna menningu á Íslandi og íslenska menningu erlendis. Fjöl-margir erlendir gestir voru við hátíðarhöldin og ræddu meðal annars hlutverk Norræna hússins sem menningarstofnunar frá upphafi og til framtíðar.

Félags- og heilbrigðismál

Undirbúningur formennskuársins.

Ráðherranefndin og embættismannanefndin undirbjuggu áherslur Íslands fyrir formennskuár sitt í Norrænu ráðherranefndinni 2019 og þriggja ára formennskuverkefni sem ná til 2019–2021. Hafinn var undirbúningur nokkurra viðburða á Íslandi á formennskuárinu. Viðburðirnir voru 1) ráðstefna um geðheilbrigði barna með áherslu á skólann sem vettvang snemmtækrar íhlutunar, 28. mars 2019, 2) ráðstefna um samspil félagslegrar stöðu og lýðheilsu, 29. maí 2019, 3) ráðstefna um stöðuna tveimur árum eftir #metoo, 17.–19. september 2019 í Hörpu, 4) ráðstefna um rafræna fylgiseðla, 17. október 2019. Einnig fór fram vinna á árinu 2018 í samstarfi við fulltrúa menntamálaráðuneytis, sem sinna norrænu samstarfi, um þriggja ára formennskuverkefni árána 2019–2021. Verkefnið nefndist „fyrstu 1000 dagar barnsins“ og beindist að því að skoða hvernig unnið væri að því á Norðurlöndum að efla geðheilsu og vellíðan á fyrstu æviárum barna og hvaða aðferðum yrði beitt til að bregðast snemma við áhættuþáttum í lífi þeirra og foreldra þeirra.

Ráðherranefnd um félags- og heilbrigðismál.

Fundur félags- og heilbrigðisráðherra var haldinn í Uppsölum 22. mars 2018. Rætt var um innleiðingu tillagna úr Bo Könberg-skýrslunni frá 2014 sem felur í sér stefnumótandi úttekt á norrænu samstarfi á heilbrigðissviði. Nær allar tillögurnar eru nú þegar orðnar að veruleika eða verið að vinna að þeim. Árni Páll Árnason, fyrrum ráðherra og þingmaður, kynnti þar sambærilega stefnumótandi úttekt á norrænu samstarfi á félagssviðinu, sjá nánari umfjöllun hér síðar.

Þemaumræða ráðherranna snerist um þema árána 2019–2021 sem er „Hvernig er hægt að byggja upp betur samþætta heilbrigðis- og umönnunarþjónustu, með sérstakri áherslu á aldraða og sjúklinga?“ Að frumkvæði Íslands var rætt um þær áskoranir sem Norðurlöndin standa frammi fyrir vegna nýrra lyfja sem eru dýrari en áður þekkist og um rafræna fylgiseðla með lyfjum. Einnig voru áform Íslands á formennskuárinu kynnt. Á fundinum samþykktu ráðherrarnir nýja framkvæmdaáætlun fyrir norrænt samstarf um málefni fatlaðs fólks fyrir árin 2018–2022.

Á vettvangi ráðherranefndarinnar var meðal annars unnið að verkefnum í samvinnu við Eystrasaltlöndin og Norðvestur-Rússland á sviði velferðarmála. Auk embættismannanefndarinnar starfa fjölmargir starfshópar og ráð í umboði ráðherranefndarinnar. Þrjú fundir voru haldnir á árinu 2018 í embættismannanefndinni, í febrúar, júní og nóvember.

Greining á samstarfi um félagsmál.

Ráðherranefndin ákvað árið 2017 að láta gera stefnumótandi úttekt á norrænu samstarfi í félagsmálum. Markmiðið var að þróa og efla norrænt samstarf í félagsmálum þannig að það félli að þörfum landanna og helstu viðfangsefnum hverju sinni og leiddi til áþreifanlegs árangurs. Úttektin átti að nýtast ráðherranefndinni og embættismannanefndinni til að þróa þáverandi samstarf og ný verkefni til næstu fimm til tíu ára. Framkvæmdastjóri Norrænu ráðherranefndarinnar fól Árna Páli Árnasyni, fyrrverandi félags- og tryggingamálaráðherra og efnahags- og viðskiptaráðherra, að vinna úttektina. Hann skilaði verkinu í október 2018 með skýrslunni „Þekking sem nýtist: Tillögur um aukið norrænt samstarf á sviði félagsmála“. Í skýrslunni eru 14 tillögur um hvernig megi efla norrænt samstarf í félagsmálum.

Markvisst norrænt samstarf um heilbrigðismál.

Norðurlandabúar standa frammi fyrir svipuðum áskorunum í heilbrigðismálum varðandi heilsufar almennings en einnig hvað varðar framþróun heilbrigðiskerfa landanna. Langflestum tillögum Bo Könbergs frá árinu 2014 hefur verið hrundið í framkvæmd og eru helstu áherslur heilbrigðisráðuneytisins samkvæmt því meðal annars átak gegn auknu sýklalyfjaónæmi, mjög sérhæfðar lækni meðferðir þvert á landamæri Norðurlandanna og möguleikar sjúklinga almennt á að fá heilbrigðisþjónustu í öðru landi, rannsóknir byggðar á gögnum úr sjúkraskrá og gagnagrunnum, og rafrænar heilbrigðislausnir og nýting tækni til að bæta heilbrigðisþjónustu og vellíðan sjúklinga, sjaldgæfir sjúkdómar, geðlækningar, lyfjamál, svo sem sameiginleg innkaup og samstaf um rafræna lyfseðla, og síðast en ekki síst lýðheilsa og heilsujöfnuður og öflugra lýðheilsusamstarf Norðurlanda. Með tilkomu fyrrnefndrar skýrslu Árna Páls Árnasonar sem kallast „Þekking sem nýtist – tillögur um aukið norrænt samstarf á sviði félagsmála“ um mun áherslan á næstu fimm til tíu árum beinast að tillögum í henni.

Tvær stofnanir eru reknar af ráðherranefndinni. Norræna velferðarmiðstöðin (Nordens Välfärdscenter, NVC) sinnir margvíslegum verkefnum á sviði velferðarmála. Áhersla hefur verið á aukin lífsgæði aldraðra með virkri þátttöku þeirra í samfélaginu og var meðal annars gefin út skýrsla fyrir aðila sem vinna að stefnumótun í málaflokknum. Áframhaldandi vinna fór fram í tengslum við velferðartækni þar sem skoðaðar voru bæði áskoranir og hindranir og tillögur settar fram um úrbætur. Þátttaka innflytjenda á vinnumarkaði hefur einnig verið til umfjöllunar og tekin voru saman verkefni sem þóttu hafa gefið góða raun á Norðurlöndunum. Að lokum má nefna að með hliðsjón af skýrslu Árna Páls Árnasonar var ákveðið að hefjast fljótlega handa við frekari þróun velferðarmiðstöðvarinnar á grundvelli tillagna sem þar komu fram.

Norræni lýðheilsuvettvangurinn hefur verið starfræktur frá árinu 2016 en hann byggist á tilmælum í skýrslu Norrænu ráðherranefndarinnar um félags- og heilbrigðismál sem ber heitið „Framtíð norræns heilbrigðissamstarfs“. Upphaflega var ætlunin að starfrækja vettvanginn til þriggja ára, þ.e. til ársloka 2018, en ákveðið var að halda starfinu áfram í a.m.k. eitt ár. Norræna velferðarmiðstöðin sér um skrifstofuhald fyrir lýðheilsuvettvanginn. Lýðheilsuvettvangurinn snýr að bættri lýðheilsu og er markmiðið að draga úr heilsufarslegum ójöfnuði á Norðurlöndunum. Hann er skipaður sérfræðingum sem koma frá ráðuneytum Norðurlandanna, Færeyja, Grænlands og Álandseyja sem funda mest tvisvar á ári. Á vettvanginum eru lögð til verkefni og farið yfir styrkumsóknir um verkefni á sviði lýðheilsu sem fara til umræðu og samþykktar hjá embættismannanefndinni. Unnið hefur verið að verkefnum tengdum heilsufarslegum jöfnuði, geðheilsu ungmenna, kannabisneyslu og áfengis- og tóbaksnotkun.

Norræna tannlækningastofnunin (NIOM) er að hluta fjármögnuð af Norrænu ráðherranefndinni. Stofnunin rannsakar gæði og öryggi efna sem notuð eru til tannlækninga á Norðurlöndunum. Haldið var áfram að miðla upplýsingum til heilbrigðisyfirvalda, tannheilbrigðisstarfsfólks og almennings, meðal annars með vefyfyrirlestur og útgáfu mánaðarlegs rafræns fréttabréfs. Vísindamenn frá Norðurlöndunum, þ.m.t. frá Íslandi, hafa starfað við stofnunina í einn eða fleiri mánuði og unnið að rannsóknum í samstarfi við sérfræðinga NIOM.

Norrænt samstarf um almannatryggingar.

Hlutverk norræna vinnuhópsins um almannatryggingar er aðallega að fylgjast með sameiginlegum alþjóðlegum reglum um almannatryggingar er gilda alls staðar á Norðurlöndum, þ.m.t. Norðurlandasamningnum um almannatryggingar, og framkvæmd þeirra og meta þörf á breytingum á Norðurlandasamningnum. Nýtt umboð tók gildi 1. janúar 2018 og gildir til 31. desember 2021. Hópurinn fjallar um almannatryggingamál er varða ríkin sameiginlega,

sérstaklega möguleika á norrænu samstarfi innan ESB (og EES) varðandi almannatryggingareglugerðir ESB um samhæfingu á almannatryggingakerfum landanna. Þá aðstoðar vinnuhópurinn Norrænu ráðherranefndina við að efla fræðslu og þekkingu á réttindum almennings og grefst fyrir um stjórnsýsluhindranir á Norðurlöndunum á sviði almannatrygginga.

Árið 2018 var efst á baugi áframhaldandi umfjöllun um fyrirliggjandi tillögu um breytingar á almannatryggingareglugerð ESB (og EES) og hvaða áhrif þær hefðu á Norðurlöndunum. Þá var umræða um fyrirhugaða útgöngu Bretlands úr ESB (og EES) og hvaða áhrif það hefði á áunnin almannatryggingaréttindi og yfirstandandi samningaviðræður. Fylgt var eftir námskeiði sem haldið var haustið 2018 fyrir starfsfólk stofnana um almannatryggingaréttindi við för milli norrænu ríkjanna, en auk þess var fjallað um nýlegt mál hjá Evrópudómstólnum er varðaði lífeyristryggingar í Svíþjóð, einnig var til umfjöllunar tillaga um stofnun sérstakrar vinnustofnunar Evrópu sem og norrænt samstarf um framkvæmd persónuverndarregluverks milli ríkjanna og fleira.

Norrænt samstarf um málefni fatlaðs fólks.

Ný framkvæmdaáætlun Norrænu ráðherranefndarinnar um samstarf á sviði fötlunar tók gildi í apríl 2018 og gildir hún til ársins 2022 en hún var undirbúin af Norræna ráðinu um málefni fatlaðs fólks. Einn meginþáttur áætlunarinnar snýr að því að styrkja eftirfylgd með framkvæmd samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks (SSRF). Í áætluninni er einnig lögð áhersla á að tryggja aðgengi fyrir alla með því að styrkja samþættingu, stuðla að jafnrétti og vinna gegn mismunun. Loks eru í áætluninni áherslur sem ætlað er að ryðja úr vegi hindrunum gegn frjálsum flæði fólks yfir landamæri en slíkar hindranir bitna sérstaklega á fötluðu fólki.

Norræna ráðið um málefni fatlaðs fólks hélt tvo fundi á árinu 2018. Sá fyrri var haldinn í tengslum við tvo alþjóðlega viðburði. Þar var um að ræða ráðstefnu um beitingu laga til að veita fötluðu fólki sjálfstætt líf og ráðstefnu um „brúarsmið“ yfir landamæri. Seinni fundur ráðsins fór fram í Sisimiut á Grænlandi þar sem meðal annars var fjallað um reynslu þjóðanna af skýrsluskrifum til Sameinuðu þjóðanna um framkvæmd samnings þeirra um réttindi fatlaðs fólks. Þetta var í fyrsta skipti sem almenningur á Grænlandi tók þátt í fundi á vegum Norrænu ráðherranefndarinnar um málefni fatlaðs fólks. Norræna ráðinu um málefni fatlaðs fólks gafst einnig tækifæri til öðlast innsýn í starfsemi fyrir börn, ungmenni og fullorðna á Grænlandi.

Starf um stjórnsýsluhindranir.

Ráðherranefndin og embættismannanefndin lögðu fram áherslur sínar til undirbúnings nýrri framkvæmdaáætlunar um hreyfanleika milli Norðurlandanna, sem norrænu samstarfsráðherrarnir unnu að á árinu 2018. Áherslurnar lúta meðal annars að því að fækka stjórnsýsluhindrunum sem mæta fötluðu fólki sem fer eða flyst á milli Norðurlandanna. Framkvæmdaáætlunin er liður í að uppfylla yfirlýsingu norrænu forsætisráðherranna um að Norðurlöndin eigi að vera samþættasta svæði heims.

Ráðherranefndin og embættismannanefndin hafa fjallað um stjórnsýsluhindrun sem lýtur að fylgiseðlum með lyfjum. Í því máli leggur Ísland áherslu á að norrænni samstöðu verði náð um að Evrópureglum verði breytt þannig að heimilt verði að styðjast við rafræna fylgiseðla með lyfjum til að lækka verð og auka öryggi sjúklinga. Einnig er fjallað um stjórnsýsluhindranir meðal annars á vegum vinnuhóps um almannatryggingar, sem fylgist með framkvæmd Norðurlandasamningsins um almannatryggingar.

Samningur um félagslega aðstoð og félagslega þjónustu.

Nefnd um endurskoðun samningsins um félagslega aðstoð og félagslega þjónustu hefur unnið samkvæmt umboði frá embættismannanefndinni frá því í nóvember árið 2015. Meginviðfangsefni nefndarinnar hefur verið að fara ítarlega yfir tengsl samningsins við regluverk Evrópusambandsins, einkum hvað varðar mismunun á grundvelli þjóðernis, og voru tillögur að breytingum á samningnum sendar embættismannanefndinni í lok nóvember 2017. Nefndin fór nánar yfir drögin á fundi sínum í apríl 2018.

Norrænn samstarfshópur um heilbrigðisviðbúnað (Svalbarðshópur).

Norrænn samstarfshópur um heilbrigðisviðbúnað var settur á laggirnar af Norrænu ráðherranefndinni á árinu 2001 og hefur síðan haldið árlega reglubundna fundi. Á árinu 2018 var formennska hópsins í höndum Svía. Á því ári var lokið við að skilgreina hlutverk og ábyrgðarsvið hópsins og lögð drög að vinnu næstu ára. Lokið var við gerð samnorræns samnings um gagnkvæma aðstoð við meðhöndlun brunasjúklinga og lögð áhersla á sálfélagslega aðstoð á Norðurlöndunum þegar upp koma bráð heilbrigðisvandamál. Á árinu 2019, í formennsku Íslands, skyldi lögð áhersla á að setja á laggirnar sameiginlega vefsíðu hópsins, gera samnorrænan samning um flutning einstaklinga með bráðsmitandi og hættulega smitsjúkdóma og um heilsufarsógnir af völdum loftslagsbreytinga.

Norrænn samstarfshópur um sýklalyfjaónæmi (AMR).

Á vegum Norrænu ráðherranefndarinnar eru starfræktir tveir hópar um sýklalyfjaónæmi (AMR) undir formerkjunum „One Health“. Annar hópurinn, svokallaður „stefnumótunarhópur“ var settur á laggirnar 2016 og er honum ætlað að koma með tillögur til stjórnvalda, sem miða að því hindra útbreiðslu sýklalyfjaónæmis. Hinn hópurinn er sérfræðingahópur sem er samansettur af vísinda- og fræðimönnum og er honum ætlað að meta vísindalegt gildi úrræða og rannsókna, og að vera stefnumótunarhópnum til ráðgjafar. Á árinu 2018 fólust verkefni hans einkum í að fullgera ábyrgðarsvið hópsins, fá álit sérfræðingahópsins á hvítbók Norðurlandaráðs um aðgerðir gegn sýklalyfjaónæmi og hvetja til samantektar á rannsóknum einstaka norrænna ríkja um þær skimanir fyrir ónæmum bakteríum, sem færu þar fram. Á árinu 2019, í formennsku Íslands, var fyrirhugað að fullgreina álit sérfræðingahópsins á hvítbók Norðurlandaráðs, kanna með hvaða hætti væri best að upplýsa og fræða almenning á Norðurlöndunum um skynsamlega sýklalyfjanotkun og sýklalyfjaónæmi, og hvort og hvernig vænlegt væri að rannsaka betur dreifingu sýklalyfjaónæmra baktería á milli manna og dýra annars vegar og umhverfis og matvæla hins vegar.

Norrænt samstarf um starfsréttindi heilbrigðisstétta.

Norræni starfshópurinn um starfsréttindi heilbrigðisstétta hélt tvo fundi árið 2018. Svíar voru í forsvari fyrir starfshópnum og voru báðir fundirnir haldnir í Stokkhólmi, annar í maí og hinn í nóvember. Tvö málefni voru rædd á fundunum. Annars vegar var um að ræða endurskoðun á Arjeplog-samningnum (Samningi um sameiginlegan norrænan vinnumarkað fyrir ákveðnar heilbrigðisstéttir og dýralækna). Breyting á honum var undirrituð 18. desember 2018, sem átti ekki að taka gildi fyrr en öll löndin hefðu tilkynnt Svíum að þau væru samþykkt honum og var gert ráð fyrir að það yrði sumarið 2019. Hins vegar var um að ræða innleiðingu á tilskipun 2013/55/EU sem var breyting á tilskipun 2005/36/EU. Þar var einkum fjallað um hvenær Noregur, Ísland og Lichtenstein myndu innleiða tilskipunina. Einnig var fjallað um evrópska samskiptagrunninn IMI og hvernig gengi að nota hann. Ljóst var að þegar EES-löndin hefðu innleitt þessa tilskipun hefði það í för með sér auknar kröfur varðandi umsýslu

starfsleyfa og að gera þyrfti ráð fyrir því varðandi fjármögnun á umsýslu starfsleyfa hér á landi. Á fundunum voru síðan ræddar breytingar á skipulagi eða lagaumhverfi vegna starfsleyfa. Einnig voru rædd einstök mál sem löndin tóku upp eins og til dæmis veiting starfsleyfa til þeirra sem hafa menntað sig í Póllandi, Ungverjalandi eða Slóvakíu.

Norræn hagskýrslunefnd og norræn heilbrigðistölvæðingafund Nomesko – Nomesko.

Á árinu 2018 fór af stað starfshópur til að undirbúa rafvæðingu gagna um félags- og heilbrigðisupplýsingar á Norðurlöndunum en útgáfu hinna árlegu rita nefndanna var hætt sama ár. Á grundvelli tillagna sem starfshópurinn setti fram var tekin ákvörðun um hugbúnað fyrir úrvinnslu og framsetningu upplýsinga á gagnvirkri formi. Gagnvirk birting á vef mun greiða fyrir aðgengi að tölulegum upplýsingum á sviði félags- og heilbrigðismála og auðvelda markvissa notkun á þeim. Stefnt var að því að nýr vefur yrði tekinn í notkun haustið 2019.

Meðal annarra verkefna á árinu 2018 var útgáfa afmælisrits í tilefni af 50 ára afmæli Nomesko og 70 ára afmæli Nososko, áframhaldandi vinna við hina norrænu velferðarvísa (NOVI) sem kynntir voru á norræna velferðarþinginu (Nordic Welfare Forum) í desember 2018, auk verkefnis sem unnið var í tengslum við formennsku Svía og sneri að myndrænni framsetningu á lýðfræðilegum áskorunum á Norðurlöndunum.

Samstarfshópur um mjög sérhæfða lækni meðferð.

Samstarfshópur um mjög sérhæfða lækni meðferð (Nordic review group for highly specialised treatment) er ætlað að styrkja samstarf um hátæknilega eða sjaldgæfa lækni meðferð með það að leiðarljósi að efla gæði og nýtingu á björgum. Haldinn var fundur í lok maí og var fyrri hluti fundarins sameiginlegur með vinnuhópi um sjaldgæfa sjúkdóma (Nordic Network on rare diseases) þar sem ræddir voru snertifletir hópanna tveggja. Á seinni hluta fundarins flutti hver fulltrúi erindi um skilgreiningu og stöðu mála í sínu landi. Skilgreina má mjög sérhæfða lækni meðferð sem tæknilega erfiða meðferð eða meðferð sem krefst víðtækra bjargráða, hvort heldur er í fjárfestingum, kostnaði eða mannafla.

Fyrir Ísland er slík meðferð almennt sótt til annarra landa, mest til annarra Norðurlandabjódja en einnig annarra landa, og er orðið nokkuð hefðbundið hvert er leitað hverju sinni. Einkum er um að ræða mjög sérhæfðar skurðaðgerðir, krabbameinsmeðferðir og rannsóknir. Þegar vandi Íslands felst í að þurfa að leita til annarra landa glíma aðrar Norðurlandabjódjir við spurninguna um hvernig skuli skipuleggja þessa þjónustu innan lands. Í framhaldi af greiningu á þeirri stöðu í hverju landi er ætlunin að skoða hvar norrænt samstarf komi helst að notum og enn fremur hvernig vinna skuli með öðrum Evrópuþjóðum. Annar fundur var haldinn í nóvember 2018 og var þar fyrst og fremst fjallað um útboð á úttekt á starfi og árangri hópsins sem hóf störf árið 2010.

Samstarfshópur um rafræna heilbrigðisþjónustu – eHealth group.

Samstarfshópur um rafræna heilbrigðisþjónustu er vinnuhópur sem starfað hefur frá árinu 2011 með það að markmiði að stuðla að og efla yfirfærslu á þekkingu á milli Norðurlandanna og styrkja löndin þannig í að vera leiðandi hvað varðar notkun á upplýsingatækni á heilbrigðis-sviði. Á vegum vinnuhópsins hefur einnig verið starfandi undirhópur sem ber nafnið „Nordic eHealth Research Network“ (NERN). Helstu verkefni snúa að þróun og prófun samnorrænna mælikvarða er varða „eHealth“ á Norðurlöndunum. Hefur samstarfið vakið alþjóðlega eftirtekt.

Samstarf um áfengi- og vímuvarnir.

orðurlöndin hafa með sér bæði formlegt og óformlegt samstarf um áfengis- og vímuvarnir til að miðla upplýsingum, ræða og samræma sjónarmið sín vegna samstarfs á alþjóðlegum vettvangi og í alþjóðastofnunum. Í október 2018 hittust báðir þessir hópar, þ.e. norræni embættismannahópurinn um áfengi (Nordiska tjänstemannagruppen på alkoholområdet) og norræni embættismannahópurinn um vímuefni (Nordiska tjänstemannagruppen för narkotikafrågor), einnig þekktur sem Nordisk narkotikaforum. Norræna velferðarmiðstöðin (NVC) tekur þátt í þessum óformlegu fundum sem haldnir eru árlega og oftast en ekki í beinu framhaldi hvor af öðrum. NVC sér um að koma helstu ákvörðunum fundanna á framfæri við EK-S.

Á óformlega fundinum um vímuefnamál var meðal annars fjallað um flokkanir á nýjum vímuefnum, svokölluðum NPS-efnum (new psychoactive substances). Fjallað var um lyfjatengd dauðsföll og mögulegt samstarf Norðurlandanna um viðbrögð við þeim. Á öðrum vettvangi um forvarnir var Norræna vímuvarnaráðstefnan haldin í Þórshöfn í Færeyjum. Þar var meðal annars fjallað um áhrif áfengisneyslu á aðra en neytandann sjálfan, rætt um markaðssetningu vímuefna á samfélagsmiðlum og þróun löggjafar um vímuefni í alþjóðlegu samhengi. Þá var jafnframt fjallað um hvað einkenndi ungt fólk sem drykki og þá sem drykkju ekki áfengi.

Jafnréttismál

Norræna samstarfsáætlunin um jafnréttismál fyrir tímabilið 2015–2018 bar yfirskriftina „Saman í þágu jafnréttis – öflugri Norðurlönd“. Í samstarfsáætluninni voru tvö meginefni, annars vegar jafnrétti á opinberum vettvangi og hins vegar velferð og nýsköpun. Í áætluninni voru einnig tvö þverfagleg málefni, sjálfbær þróun með áherslu á margbreytileika annars vegar og virk þátttaka karla og drengja í jafnréttisstarfi hins vegar. Þá munu markmið um samþættingu jafnréttissjónarmiða koma til framkvæmda samhliða jafnréttisáætluninni.

Kvennanefnd Sameinuðu þjóðanna.

Norrænu jafnréttismálaráðherrarir tóku þátt í 62. fundi kvennanefndar Sameinuðu þjóðanna (Commission on the Status of Women, CSW) í New York dagana 12.–23. mars 2018. Mikill fjöldi aðildarlanda tók þátt, ráðherrar voru fulltrúar margra þeirra en auk þess voru margir fulltrúar frá félagasamtökum. Meginþema fundarins snerist um áskoranir og tækifæri til að vinna að jafnrétti kynjanna og valdeflingu kvenna í dreifbýli (Challenges and opportunities in achieving gender equality and the empowerment of rural women and girls). Norðurlöndin fjölluðu um þessi meginþemu á viðburðum tengdum fundinum og lögðu sérstaka áherslu á kyn- og frjósemisheilbrigði í málflutningi sínum. Þá bar Svíþjóð ábyrgð á þremur viðburðum á fundi kvennanefndarinnar en Svíar fóru þá með formennsku í Norrænu ráðherranefndinni. Velferðarráðuneytið stóð að viðburði í samstarfi við Alþingi, Kvenréttindafélag Íslands og landsnefnd UN Women á Íslandi um stafrænt kynferðisofbeldi í formi kynjaðrar hatursorðræðu og hótana, og neikvæð áhrif þess á þátttöku kvenna á opinberum vettvangi og lýðræðisþróun.

Ráðherranefnd um jafnréttismál.

Meginviðfangsefni ráðherrafundarins í Svíþjóð 2018 var um karla og jafnrétti, í samræmi við eitt af áhersluatriðum norrænu samstarfsáætlunarinnar fyrir árin 2015–2018. Á fundinum

var ákveðið að ganga til samninga við rannsóknar- og ráðgjafarfyirtæki um gerð viðhorfsrannsóknar um karla og umönnunarhlutverk kvenna og karla á Norðurlöndum í alþjóðlegum samanburði. Við sama tækifæri stóðu Svíar að stórrí alþjóðlegri ráðstefnu um karla og jafnrétti.

Ráðstefnur og rannsóknarverkefni.

Í samræmi við norrænu samstarfsáætlunina fyrir árin 2015–2018 voru meginþemu formennsku Svíþjóðar á sviði jafnréttismála: 1) karlar og jafnrétti, 2) að fyrirbyggja ofbeldi karla gegn konum, 3) samþætting jafnréttissjónarmiða við stefnumótun (jámstálldhetsintegrering). Boðið var til alþjóðlegrar ráðstefnu í maí 2018 um karla og jafnrétti í samstarfi við ICMEO sem leiddi í kjölfarið til fleiri viðburða á því málefnasviði, til dæmis fór fram evrópskur tengslanetsfundur um karla og jafnrétti. Markmið fundarins var að norræn og evrópsk samtök sem vinna að málefnum kæmu saman og deildu þekkingu sinni um aðgerðir til að hvetja karla og drengi til frekari þátttöku varðandi jafnrétti kynjanna.

Þá var einnig boðið til málþings í maí 2018 með áherslu á hlutverk karla og ábyrgð karla og drengja til að fyrirbyggja mansal. Málþingið var í formi „rakarastofu“ þar sem karlar með ólíkan bakgrunn komu saman, til dæmis úr pólitíkinni, háskólunum og viðskiptaumhverfinu ásamt óbreyttum borgurum, með það að markmiði að ræða staðalmyndir karla og mansal og hvernig karlar og drengir geti lagt sitt af mörkum til að stuðla að breytingum. Auk þess var boðið til málþings í maí 2018 um fyrirbyggjandi aðgerðir gegn kynbundnu ofbeldi. Markmið málþingsins var að meta afrakstur norrænu leiðarinnar svokölluðu með áherslu á yngri karla sem kaupendur kynlífsþjónustu. Verkefninu var fram haldið á formennskuári Íslands á þessu ári.

Hinn 28. september 2018 skipulagði MARTA Resource Center for Women, í samstarfi við Norrænu ráðherranefndina, ráðstefnu í Riga í Lettlandi með áherslu á skilvirkt regluverk gegn kynferðislegri misnotkun og vændi. Markmið ráðstefnunnar var að meta alþjóðlega þróun, regluverk til að fyrirbyggja kynferðislega misnotkun og vændi, hvernig mætti vernda þolendur og færa ábyrgðina yfir á gerendur.

Vinumál

Ný samstarfsáætlun Norrænu ráðherranefndarinnar um vinnumál gekk í gildi árið 2018 og eftir henni verður unnið til ársloka 2021. Stefnunarkandi áherslusvið landanna á sviði vinnumála árin 2018–2021 eru:

- Aukið jafnvægi milli framboðs vinnu og eftirspurnar eftir hæfu vinnuafla og aukin þátttaka á vinnumarkaði, einkum hópa sem standa höllum fæti.
- Efling góðs vinnuumhverfis bæði fyrir konur og karla, meðal annars með því að koma í veg fyrir vinnutengda sjúkdóma og slys og útrýma óviðunandi vinnuáðstæðum.
- Trygging góðs jafnvægis milli starfsmannaverndar og sveigjanleika, auk þess að standa vörð um norræna vinnumálalíkanið sem byggist á þremur stöðum vinnumarkaðarins.
- Efling og aðlögun fólks sem er að koma inn á vinnumarkað, jafnrétti og frjálst flæði á norrænum vinnumarkaði.

Undir Norrænu ráðherranefndina um vinnumál heyra, auk embættismannanefndarinnar, þrjár nefndir, þ.e. nefnd um vinnumarkað, nefnd um vinnurétt og nefnd um vinnuvernd.

Ráðherranefnd um vinnumál.

Meginumfjöllunarefni á fundi norrænna ráðherra vinnumála í Stokkhólmi 13. maí 2018 voru brotastarfsemi á borð við svarta vinnu, skattsvik, mansal og félagsleg undirboð á vinnumarkaði. Á fundinum samþykktu ráðherrarnir sameiginlega yfirlýsingu um heilbrigða samkeppni og réttlátar starfsaðstæður á vinnumarkaði. Meginboðskapur yfirlýsingarinnar fól í sér að fyrirtæki ættu að keppa á grundvelli þekkingar og hæfni en ekki hagnast á því að greiða lág laun og vanrækja starfsumhverfi og öryggi starfsfólksins. Yfirlýsingin var send framkvæmdastjórn Evrópusambandsins. Í tengslum við ráðherrafundinn var haldin ráðstefna um aðlögun kvenna af erlendum uppruna á vinnumarkaðnum. Á ráðstefnunni var kynnt skýrsla um stöðu þessara mála á Norðurlöndunum undir heitinu „Nyanlända kvinnors etablering: En komparativ studie av nyanlända kvinnors etablering på arbetsmarknaden i Norden och de etableringspolitiska insatserna“.

Vinnumarkaður.

Norræna vinnumarkaðsnefndin hóf árið 2018 samstarf við Norrænu velferðarstofnunina (NVC) í því skyni að ýta úr vör verkefni á næstu árum sem sneri að því að kortleggja tækifæri og möguleika fólks með skerta starfsgetu í ljósi breytinga á vinnumarkaðnum. Slíkt verkefni skyldi fara af stað árið 2019. Nefndin studdi áfram verkefni sem lutu að árangri sérstaks aðlögunarúræðis sem öllu flóttafólki í Svíþjóð, Danmörku og Noregi hefur staðið til boða en búist var við niðurstöðum þeirrar rannsóknar á árinu 2019. Áfram voru studd rannsóknarverkefni sem ætlað er að kortleggja og greina helstu áskoranir og möguleika þeirra breytinga sem talið er að muni eiga sér stað á vinnumarkaðnum næstu 15–20 árin. Rannsóknarstofnunin FaFo í Noregi stýrði verkefninu sem ætlað var að vinna með aðgerðamiðaða þekkingu sem rynni stoðum undir stefnumótun sem miðaði að því að tryggja og viðhalda sjálfbærum, opnum og velferðardrífnum vinnumarkaði á Norðurlöndunum á tímum mikilla breytinga sem gætu haft áhrif á réttindi og velferð íbúanna. Ætlunin var að kynna niðurstöður þessa víðamikla verkefnis meðal annars á ráðstefnu á Íslandi vorið 2019 og skyldu þær verða norrænt framlag til umræðunnar á 100 afmæli Alþjóða vinnumála-stofnunarinnar (ILO).

Vinnuvernd.

Í samræmi við samstarfsáætlun norrænu ráðherranefndarinnar fyrir árin 2018–2021 eru áherslusvið vinnuverndarnefndarinnar:

- Efla gott vinnuumhverfi bæði fyrir konur og karla, meðal annars með því að koma í veg fyrir vinnutengda sjúkdóma og slys, og útrýma óviðunandi vinnuaðstæðum.
- Tryggja gott jafnvægi milli starfsmannaverndar og sveigjanleika auk þess að standa vörð um norræna vinnumarkaðslíkanið sem byggist á þremur stoðum vinnumarkaðarins.

Eftirfarandi verkefni hlutu styrki haustið 2018 með hliðsjón af framangreindum áherslum: „Atvinnulíf framtíðarinnar“ (Fremtidens arbejdsliv)“. Nefndin veitti áfram styrk til þessa umfangsmikla verkefnis sem unnið er á vegum Norrænu ráðherranefndarinnar. Nefndin leggur mikla áherslu á að verkefnið skili aukinni þekkingu á vinnuumhverfi framtíðarinnar. „Að hvaða marki má koma í veg fyrir langtímafjarvistir á vinnumarkaði?“. Gerð samræmnds norræns gagnagrunns um langtímafjarvistir á vinnumarkaði og notkun hans til að spá fyrir um starfsgreinatengdar forvarnir og lengd vinnuævi.

Ákveðið var að formennskuráðstefnu Íslands 2019 skyldi halda í nóvember það ár í samvinnu Vinnueftirlitsins, Vinnumálastofnunar og félagsmálaráðuneytisins. Árið 2018 voru haldnar tvær ráðstefnur. Annars vegar norræn vinnueftirlitsráðstefna á Selfossi, dagana 7. og

8. maí í samstarfi við Norrænu stofnunina um menntun á sviði vinnuverndar (NIVA). Yfirskriftin var „Effektiv tillitsyn för bättre arbetsmiljö“. Hins vegar var haldin norræn-baltnesk ráðstefna um félagsleg undirboð á vinnumarkaði sem fram fór í Stokkhólmi 28. ágúst.

Skýrslur um vinnuumhverfi og heilsu meðal innflytjenda og áhættustýrt eftirlit á Norðurlöndunum komu út á árinu 2018. Þessar skýrslur er að finna á vefsíðu Norrænu ráðherranefndarinnar. Starfsemi Norrænu stofnunarinnar um menntun á sviði vinnuverndar (NIVA) fór fram með hefðbundnu námskeiðahaldi auk þess sem stefna NIVA var endurskoðuð. Haldin voru 12 námskeið og lögð áhersla á að námskeið NIVA nýttust sérfræðingum og verðandi sérfræðingum á sviði vinnuverndar. Námskeið á vegum NIVA eru yfirleitt haldin á Íslandi á hverju ári en undantekning var þó á því á árinu 2018. Í staðinn var samstarf við NIVA um norrænu vinnueftirlitsráðstefnuna sem haldin var hérlendis í maí 2018, sjá umfjöllun hér á undan.

Vinnuréttur.

Nefndin er vettvangur samráðs og samstarfs varðandi löggjöf Evrópusambandsins á sviði vinnumála. Meginþema starfsins á árinu var umfjöllun um tillögur að nýrri evrópskri vinnumálastofnun og mótun afstöðu Norðurlandanna í því samhengi. Einnig var rætt um þær breytingar sem verða á vinnumarkaðinum á næstu árum og áhrif þeirra á ný ráðningarform og löggjöf um vinnurétt.

Löggjafarsamstarf

Á árinu 2018 voru að venju haldnir þrír fundir í embættismannanefnd á dómsmálasviðinu, EK-LAG, og einn fundur norrænna dómsmálaráðherra, MR-LAG, undir formennsku Svía. Ráðherrafundurinn var haldinn í Lundi í Svíþjóð og ræddu ráðherrarnir meðal annars baráttuna gegn kynferðisbrotum gegn börnum á netinu og gegn skipulögðum brotahópum, nauðsyn á aukinni lögreglusamvinnu milli landanna, Brexit og um #metoo-byltinguna. Ráðherrarnir undirrituðu á fundinum viljayfirlýsingu um aukna lögreglusamvinnu og samþykktu jafnframt nýja samstarfsáætlun á dómsmálasviðinu. Samhliða ráðherrafundinum var haldin ráðstefna sérfræðinga um baráttuna gegn kynferðisbrotum gegn börnum á netinu og ræddu ráðherrarnir niðurstöðu þeirrar ráðstefnu.

Á embættismannafundunum var farið yfir ýmis málefni og sérstaklega breytingar á löggjöf sem unnið er að á vegum dómsmálaráðuneytanna. Þá var haldinn einn fundur í sérfræðingahópi um fjölskyldurétt. EK-LAG styrkti á árinu meðal annars gerð handbókar um kynferðislegt áreiti innan dómskerfisins og hvernig væri best að bregðast við slíku.

Efnahags- og fjármálastefna

Samstarf embættismanna í fjármálaráðuneytum Norðurlandanna var með hefðbundnum hætti árið 2018 og voru haldnir þrír fundir. Samstarfið felst í upplýsingaskiptum og undirbúningi ráðherrafunda sem reynt hefur verið að halda á hverju ári. Undirbúinn var slíkur fundur áður en Svíar tóku við formennsku en vegna stjórnarkreppu í Svíþjóð eftir þingkosningar þar í landi varð ekki af honum. Mjög takmarkaðir fjármunir eru til ráðstöfunar og er þeim næstum einvörðungu varið í tvö verkefni. Annars vegar er útgáfa vefþimaritsins „Nordic Economic

Policy Review“. Tölublað ársins 2018 fjallaði um minnkandi tekjujöfnuð á Norðurlöndunum. Hins vegar studdi samstarfið norrænan vinnuhóp sérfræðinga um umhverfis- og efnahagsmál (NME) þar sem saman koma fulltrúar frá umhverfissráðuneytum og fjármálaráðuneytum og standa fyrir rannsóknum á sviði samspils milli efnahags- og umhverfismála. Önnur verkefni voru minni háttar en hópurinn fær ýmis efni til umsagnar og umfjöllunar.

Fylgiskjal I.**Uppbygging norræns samstarfs****Norrænt samstarf.**

Norrænt samstarf er eitt umfangsmesta svæðasamstarf í heiminum. Samstarfið nær til Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar auk Álandseyja, Færeyja og Grænlands.

Norrænt samstarf er pólitískt, efnahagslegt og menningarlegt og skiptir miklu máli í evrópsku og alþjóðlegu samstarfi. Í norrænu samstarfi er unnið að því að styrkja stöðu Norðurlanda í sterkri Evrópu.

Með *norrænu samstarfi* er unnið að því að efla norræna og svæðisbundna hagsmuni í alþjóðlegu umhverfi. Sameiginleg gildi landanna styrkja stöðu Norðurlanda og skipa þeim meðal þeirra svæða í heiminum þar sem nýsköpun og samkeppnishæfni er mest.

Norræna ráðherranefndin samanstendur af ellefu fagráðherranefndum. Samstarfsráðherrar sjá um samræmingu á norræna ríkisstjórnarsamstarfinu. Með ráðherranefndunum starfa embættismannanefndir og eftir atvikum starfa á þeirra vegum vinnuhópar og sérfræðinga-nefndir.

Samstarfsráðherrar Norðurlanda (MR-SAM)

Sigurður Ingi Jóhannsson, samstarfsráðherra.

Norræna samstarfsnefndin (NSK).

Ráðherranefnd um fiskveiðar og fiskeldi, landbúnað, matvæli og skógrækt (MR-FJLS)

Kristján Þór Júlíusson, sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra.

Embættismannanefnd um fiskveiðar og fiskeldi (EK-FJLS/Fiskeri og havbrug).

Embættismannanefnd um landbúnað (EK-FJLS/Jordbrug).

Embættismannanefnd um matvæli (EK-FJLS/Levnedsmidler).

Embættismannanefnd um skógrækt (EK-FJLS/Skovbrug).

Norræna erfðaauðlindastofnunin (NordGen).

Ráðherranefnd um atvinnu-, orku- og byggðastefnu (MR-NER)

Þórdís Kolbrún R. Gylfadóttir, ferðamála-, iðnaðar- og nýsköpunarráðherra (atvinnu- og orkustefna).

Sigurður Ingi Jóhannsson, samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra (byggðastefna).

Embættismannanefnd um atvinnustefnu (EK-NE/Næring).

Embættismannanefnd um orkustefnu (EK-NE/Energi).

Embættismannanefnd um byggðastefnu (EK-R).

Norræna nýsköpunarmiðstöðin (Nordisk Innovation).

Norrænar orkurannsóknir (NEF).

Norræn rannsóknarstofnun á sviði byggða- og skipulagsmála (Nordregio).

Ráðherranefnd um umhverfismál (MR-MK)

Guðmundur Ingi Guðbrandsson, umhverfis- og auðlindaráðherra.
Embættismannanefnd um umhverfismál (EK-MK).

Ráðherranefnd um menntamál og rannsóknir (MR-U)

Lilja Dögg Alfreðsdóttir, mennta- og menningarmálaráðherra.
Embættismannanefnd um menntamál og rannsóknir (EK-U).
Norræna rannsóknarráðið (NordForsk).

Ráðherranefnd um menningarmál (MR-K)

Lilja Dögg Alfreðsdóttir, mennta- og menningarmálaráðherra.
Embættismannanefnd um menningarmál (EK-K).
Gagnamiðstöð um fjölmiðlarannsóknir (NORDICOM).
Norræna húsið í Reykjavík (NOREY).
Norðurlandahúsið í Færeyjum (NLH).
Norræna stofnunin á Álandseyjum (NIPÅ).
Norræna stofnunin á Grænlandi (NAPA).
Norræna menningargáttin (Kulturkontakt Nord).

Ráðherranefnd um félags- og heilbrigðismál (MR-S)

Ásmundur Einar Daðason, félags- og barnamálaráðherra (félagsmál).
Svandís Svavarsdóttir heilbrigðisráðherra (heilbrigðismál).
Embættismannanefnd um félags- og heilbrigðismál (EK-S).
Norræna velferðarmiðstöðin (NVC).

Ráðherranefnd um jafnréttismál (MR-JÁM)

Ásmundur Einar Daðason, félags- og barnamálaráðherra.
Embættismannanefnd um jafnréttismál (EK-JÁM).

Ráðherranefnd um vinnumál (MR-A)

Ásmundur Einar Daðason, félags- og barnamálaráðherra.
Embættismannanefnd um vinnumarkað og vinnuumhverfi (EK-A).
Norræn stofnun um framhaldsmenntun í vinnuvernd (NIVA).

Ráðherranefnd um löggjafarsamstarf (MR-LAG)

Sigríður Á. Andersen fyrrverandi dómsmálaráðherra.
Embættismannanefnd um löggjafarsamstarf (EK-LAG).

Ráðherranefnd um efnahags- og fjármálastefnu (MR-FINANS)

Bjarni Benediktsson, fjármála- og efnahagsráðherra.
Embættismannanefnd um efnahags- og fjármálastefnu (EK-FINANS).

Tímabundin ráðherranefnd um stafræna væðingu (MR-DIGITAL)

Bjarni Benediktsson, fjármála- og efnahagsráðherra.
Embættismannanefnd um stafræna væðingu (HNG-DIGITAL).

Fylgiskjal II.**Skammstafanir**

NEFCO	Nordic Environment Finance Corporation – Norræna umhverfisfjármögnunarfélagið
NIKK	Nordisk information for kundskab om køn – Norræna upplýsingamiðstöðin um kynjafræði
NIVA	Nordisk institution for videreuddannelse indenfor arbejdsmiljøområdet – Norræn stofnun um framhaldsmenntun í vinnuvernd
NMR	Nordisk Ministerråd – Norræna ráðherranefndin
NOMESKO	Nordisk medicinalstatistikkomité – Norræna nefndin um heilbrigðis-skýrslur
NORA	Nordisk Atlantsamarbejde – Norrænt Atlantssamstarf
NordBio	Nordisk bioökonomi – Norræna lífhagkerfið
NORDBUK	Nordisk Børne- og Ungdomskomité – Norræn barna- og ungmennanefnd
NordForsk	NordForsk – Norræna rannsóknarráðið
NordGen	Nordiskt Genresurscenter – Norræna erfðauðlindastofnunin
Nordisk Innovation	Nordisk Innovation – Norræna nýsköpunarmiðstöðin
Nordplus	Nordisk mobilitets- og netværksprogram for uddannelsesområdet – Norræn menntaáætlun fyrir nemendaskipti og tengslanet
Nordregio	Nordregio – Norræn rannsóknarstofnun á sviði byggða- og skipulagsmála
NOSOSKO	Nordisk socialstatistikkomité – Norræna hagskýrslunefndin
NVC	Nordens Velfærdscenter – Norræna velferðarmiðstöðin
SNS	SamNordisk Skogsforskning – Norrænar skógræktarrannsóknir

